

ถูกต้องเป็นอย่างมากนั้นทำให้สิ้นหมิ่นต้องพยายามรักษาชื่อเสียงที่มีอยู่เดิม และแสวงหาความยอมรับแบบใหม่จากสังคม รวมถึงส่งสารโดยอ้อมไปยังรัฐอีกด้วยว่าพวกเขาเป็นคนจีนที่ “ปลอดภัย” หรือไม่เป็นปัญหาต่อความมั่นคงของรัฐไทย และสิ่งที่สิ้นหมิ่นแตกต่างจากเจี้ยนหมิ่นส่วนหนึ่งเป็นเพราะการพยายามปรับตัวของสิ้นหมิ่น โดยเฉพาะการขึ้นมามีชื่อเสียงในด้านของบาสเกตบอล

บาสเกตบอล และเนตบอลเป็นกีฬาที่มีชื่อเสียงมาก ในงานประจำปีของโรงพยาบาลพุทธชินราช ซึ่งเป็นงานคั้งอันดับ 2 ของเมืองเป็นรองก็แต่งานวัดใหญ่ (วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร) จะจัดให้มีการแข่งขันกีฬา หลายประเภท แต่ที่คนนิยมดูมากที่สุดคือ กีฬาบาสเกตบอล เมื่ออยู่ในจังหวัด การแข่งขันบาสเกตบอลระหว่างทีมต่าง ๆ ถูกจัดขึ้นเรื่อย ๆ สิ้นหมิ่นเองก็เคยได้ปะทะฝีมือกันกับเจี้ยนหมิ่น

การพัฒนาด้านกีฬาบาสเกตบอลของสิ้นหมิ่นนั้น ขึ้นสู่จุดสูงสุด เมื่อปี พ.ศ. 2502 นักบาสเกตบอลศิษย์เก่าโรงเรียนสิ้นหมิ่น ได้เป็นตัวแทนภาคเหนือแห่งประเทศไทย ใช้ชื่อทีมบาสว่า ทีมพิณสุตาร์ หรือ เฟิงซิง โดยการนำของสมาคมจีน เข้าแข่งขันบาสเกตบอลกับทีมของสมาคมชาวจีนโพ้นทะเลจากทั่วโลก ปรากฏว่า สามารถครองตำแหน่งชนะเลิศ ได้รับถ้วยรางวัลจากประธานาธิบดีเจียงไคเช็ค²⁰ นักกีฬาในสมัยนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นลูกจีน เช่น นายไฉ่, นายเบี้ยว, นายไ้ว(วิรัตน์), นายเตอะอิง, นายตี้(บัณฑิต), นายเตียง, นายเฮง, นายซัว, นายอาฟ, นายหมู, นายจือเคี้ย (สุนทร) โดยมี นายก๊วยเฮง เป็นผู้ควบคุม

ความภาคภูมิใจต่อการชนะเลิศครั้งนี้นั้นเป็นความภาคภูมิใจครั้งยิ่งใหญ่ของสิ้นหมิ่นและของสมาคมจีน ตัวอักษรที่สลักอยู่บนถ้วย ก็เป็นตัวอักษรที่ใส่ชื่อของสิ้นหมิ่นเอาไว้ให้ ซึ่งตัวอักษรนั้นเป็นแบบเดียวกับที่ปรากฏบนถ้วยรางวัลของสมาคมจีน ตัวอักษรดังกล่าวนั้น แปลเป็นใจความได้ว่า สมาคมแห่งความสมัครสมานสามัคคีของคนจีนโพ้นทะเล (หัวเลี้ยวเขี้ยวสู้) ความภูมิใจนี้แสดงถึงความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชาวจีนโพ้นทะเลที่ประสบความสำเร็จ

การเล่นกีฬาบาสเกตบอลนั้น หากพิจารณาแล้ว ส่วนหนึ่งเป็นการแสดงออกทางการเมืองและเป็นการแสดงออกเพื่อลดความตึงเครียดทางการเมืองสมัยนั้น การที่นำเอาอักษรชมเชยบนถ้วยชมเชยที่เจียงไคเช็คมอบให้ไว้บนผนังอาคารสมาคมจีน เป็นวิธีที่แบบค้ายที่จะบอกแก่คนทั่วไปให้รับรู้ ว่า สมาคมจีน พิณสุตาร์ ได้รับความยอมรับจากชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลก และเป็นพวกเดียวกันกับบุคคลที่อเมริกาให้การรับรอง เป็นพวกเดียวกันกับฝ่ายที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ เพราะเราได้รับความยกย่องจากมิตร ของมหามิตร ของคุณ หรืออีกนัยหนึ่งคือการประกาศว่าไม่ใช่คอมมิวนิสต์

²⁰ เรื่องเดียวกัน

นอกจากนั้นหลังจากที่ผ่านสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ต่อมาเราพบว่า การนิยามตนเองของชาว พินญ โลก ยังไม่หยุดนิ่ง เขาต้องพยายามยิ่งขึ้นที่จะอยู่รอด การระแวงชาวจีนรุนแรงและเป็นระบบ มากยิ่งขึ้น พินญ โลกเป็นดินแดนที่ใกล้กับขบวนการคอมมิวนิสต์มาก ในช่วงต่อมามีความพยายาม ของเหล่าข้าราชการและกองทัพที่จะใช้พระพุทธชินราชเป็นสัญลักษณ์ในการป้องกันคอมมิวนิสต์ มีการสร้างพระพุทธชินราชรุ่นพระมาลาเบี่ยง เพื่อส่งไปยังบ้านนาจาน อำเภอชาติตระการ เพราะอยู่ ห่างไกล และล่อแหลมต่อภัยอันตรายคอมมิวนิสต์ และจัดทำพระพุทธชินราชจำลองอีกหลายรุ่น พระพุทธรูปจึงเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงการปฏิเสธต่อการเป็นจีนคอมมิวนิสต์ เราจึงจะเห็นใน ปัจจุบันว่า งานของมูลนิธิต่างๆ ในพินญ โลกที่เป็นการดำเนินงานของผู้มีเชื้อสายจีน จะยังคงชูแนว คิดนี้ในการดำเนินงานมีการตั้งพระประธานเป็นพระพุทธรูป คู่กับเจ้าพ่อเจ้าแม่ต่างๆ เช่นเดียวกัน กับศาลเจ้าแม่ทับทิมของสมาคมไหหลำบริเวณตลาดใต้ ก็มีการนำเอาพระพุทธรูปไปประดิษฐานไว้ ในบริเวณศาลเจ้าโดยตั้งอยู่ทางขวามือของเจ้าแม่ทับทิม²¹

การให้ความสำคัญต่อพระพุทธชินราช มีส่วนในการให้ความสำคัญต่อหลวงพ่อบุญรอดพระพุทธชินราช ของผู้มีเชื้อสายจีนหลายคนโดยเฉพาะกลุ่มคนจีนชั้นสูง ที่มีความสัมพันธ์กับรัฐตลอดมา ดังเช่น กรณีของนางน้อย ผู้ภักดี หรือนางศรีพานิช ภรรยาของนายอึ้งฮงเฮง หรือ นายศรีพานิช ซึ่งมีชีวิต สืบต่อมา ในด้านการแสดงถึงความเป็นจีนของนางน้อยนั้น มีความยึดถือต่อจารีตปฏิบัติแบบจีน ก่อนข้างเคร่งครัด

...คุณแม่เป็นผู้ที่มั่นคงในการเคารพบูชาบรรพชน ในวันตรุษจีน วันสารทจีน และ วันเซ็งเม้งของทุกปี คุณแม่จะต้องสอนลูกให้บูชาบรรพชน คุณแม่จะเอ่ยถึงชื่อญาติผู้ใหญ่ ทุกคนของท่าน ให้ลูกฟัง พวกเราลูกๆ จำได้จนขึ้นใจ โดยเฉพาะกับคุณยาย...²²

และในขณะเดียวกัน เมื่อกล่าวถึงตนเอง นางน้อยก็ให้ความสำคัญต่อความสำนึกในพระกรุณาธิ คุณของหลวงพ่อบุญรอดพระพุทธชินราชเป็นอย่างมาก

...คุณแม่เป็นผู้ที่มั่นคงในการเคารพบูชาหลวงพ่อบุญรอดชินราชยิ่งนัก คุณแม่จะ ไปทำการค้ำ ขาย ณ ทิศใด...เมื่อป่วยเป็นโรคเจ็บหู...คืนหนึ่งหลวงพ่อบุญรอดชินราชได้มาปรากฏให้เห็นนิมิตร ตั้งแต่นั้นมา ท่านก็มีอาการดีขึ้น จนไม่ต้องทำการผ่าตัด...²³

²¹ ผู้เขียนพบการตั้งพระพุทธรูปเช่นนี้ในปี 2544 ซึ่งปัจจุบันอาจมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่ง

²² อนุสรณ์ในพิธีบรรจุศพ ขุนศรีพานิช (นายฮง ผู้ภักดี) นางศรีพานิช (น้อย ผู้ภักดี) นายชูลิลปี ผู้ภักดี (บุตร), หน้า 51.

รายการกุศลส่วนใหญ่ที่นางน้อยได้เรียบเรียงให้ลูกหลานบันทึกไว้ ส่วนใหญ่เป็นการสร้างพระพุทธรูปที่วัดหลวงพ่อพุทธชินราชบ้าง ระเบียงโบสถ์ หรือ การเป็นกรรมการฝ่ายโรงครัววัด เป็นผู้ซ่อมแซมโบสถ์ ทำดวงดาวบนเพดานโบสถ์ เป็นผู้ถวายเครื่องบูชา สร้างซ่อฟ้า คุณสมบัติเหล่านี้เกือบจะคล้ายคลึงกับวิธีที่คหบดีเชื้อสายจีนในสมัยคันฉ้วนโกสินทร์นิยมทำ

ประเด็นสำคัญต่อมาที่เราจะกล่าวถึงคือ ความเป็นจีนที่สัมพันธ์กับภาษาถิ่น ซึ่งความเป็นจีนแบบนั้น หลังสมัยจอมพลสฤษดิ์ ได้มีกลุ่มชาวแคะ ก่อตั้งสมาคมสำหรับรวมกลุ่มภาษาถิ่น ตั้งชื่อว่า สมาคมฮากกา สมาคมฮากกาเป็นสมาคมที่เกิดขึ้นภายหลัง คือจดทะเบียนในพ.ศ. 2519 จุดประสงค์ของสมาคมฮากกา คือ

- 1 .ส่งเสริมความสามัคคีและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
- 2 .ส่งเสริมและช่วยเหลือการสาธารณประโยชน์ของสมาชิก
- 3 .รักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี
- 4 .ช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับงานอาชีพของสมาชิก
ให้เจริญก้าวหน้ายิ่ง
- 5 .จัดให้มีการรื่นเริง การบันเทิง และการกีฬา พอสมควรในระหว่างสมาชิก

หากพิจารณาวัตถุประสงค์ข้างต้นแล้ว สิ่งหนึ่งที่หายไป ซึ่งแตกต่างจากวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งสมาคมอื่นๆ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองก็คือ ประโยคที่ว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่วัตถุประสงค์ของสมาคมค่อนข้างเน้นไปที่ความสามัคคี และความสามัคคีดังกล่าว เป็นการแสดงตนเป็นสากลพร้อมที่จะทำกิจกรรมอย่างเป็นกลาง ในด้านหน้าของหนังสืออนุสรณ์ฉลองครบรอบ 20 ปี พิธีเปิดป้ายอาคารสำนักงานและหอประชุม สมาคมฮากกา จังหวัดพิษณุโลก ในคำกล่าวเปิดและชื่นชมของนายสุชน ชามพูนท ซึ่งเป็นผู้ที่คนจีนโดยทั่วไปให้การยอมรับ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายสมัยกล่าว ได้แสดงให้เห็นถึงการยอมรับฮากกาเข้าเป็นหนึ่งในประวัติศาสตร์ที่จดจำได้ของกลุ่มคนจีน และการกล่าวถึงเขียนหมิ่นเป็นเรื่องที่ไม่น่ากังวลแต่อย่างใด

²³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 53

...ก่อนจะถึงวันนี้ กระผมทราบดีถึงความยากลำบากของท่านทั้งหลายเป็นอย่างดี เพราะกระผมมีโอกาสรู้มากกว่าคนอื่น กระผมเองเคยเรียนที่นี่เมื่อครั้งเป็นโรงเรียนเจียนหมินในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2...²⁴

จะเห็นได้ว่า ความเป็นฮากกา ได้ทำให้ชาวแคะมีความเป็นกลาง เป็นสากลและไม่รู้ดีกว่าความเป็นแคะนั้นคำด้อยดั่งที่เคยเป็น บทบาทของสมาคมฮากกานั้น มีส่วนมากขึ้นในการเข้าไปดูแลกลุ่มภาษาถิ่นแคะ ดังเช่นการเข้าไปดูแลข้อวิวาทระหว่างสมาชิกเช่นเรื่องของทรัพย์สิน หรือการเล่นแชร์ หลายคนบอกว่าเมื่อมีสมาคมฮากกาแล้วเล่นแชร์มือละหลายพันก็มีความไว้วางใจ และฮากกาก็มีความชอบธรรมมากพอที่จะทำให้เรื่องของเจียนหมิน ไม่ใช่เรื่องที่น่าละอายจนกล่าวถึงไม่ได้ นอกจากนั้นเป็นที่น่าสังเกตว่า คณะกรรมการของสมาคมฮากกาเป็นกลุ่มคนที่มาจากกลุ่มภาษาอื่นๆ เมื่อเราพิจารณาดูจากรายนามคณะกรรมการแล้วจะพบว่า ในส่วนของกรรมการกิตติมศักดิ์ แทบมิได้มีความแตกต่างกันเลยกับสมาคมจีน หรือสมาคมอื่น ๆ แสดงว่า เขาเริ่มมีสำนึกถึงความเป็นจีนแบบไม่ผูกพันกับภาษาถิ่นดังปรากฏในคำกล่าวของ นายกสมาคมฮากกาสมัยที่ 11 กล่าวว่

...ใน โลกยุคปัจจุบันสังคมอยู่ร่วมกัน โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนาและภาษา ซึ่งพี่น้องฮากกาของเราก็เช่นกัน เราตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุข สมาคมของเราจึงเปิดกว้างโดยไม่แบ่งแยกเรื่องภาษา โดยเฉพาะการก่อสร้าง ฯ อาคารของสมาคมซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนพี่น้องที่ไม่ใช่ชาวฮากกาอย่างมากมาย...²⁵

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวฮากกากับกลุ่มภาษาอื่นๆ มาจากการที่ตระกูลของ ซึ่งเป็นตระกูลใหญ่ของแคะ และเป็นซิมแะ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง ตระกูลของนั้นเป็นหนึ่งในตระกูลชาวแคะซึ่งเข้าไปมีบทบาทในตลาดเช่น การขายทอง ร้านขายของเบ็ดเตล็ด นายเด็กกวง แซ่ของนี้ เมื่อเริ่มดำเนินการรวมกลุ่มในปี พ.ศ. 2501 นั้น ได้รวมกลุ่มชาวฮากกาในนามกลุ่ม “ผูลอฟูย” ที่ร้านฮะถ้ง²⁶ ซึ่งเป็นร้านของคหบดีชาวแต้จิ๋ว ความสัมพันธ์ระหว่างชาวแคะกับแต้จิ๋วที่เกิดขึ้นนั้น เป็นเพราะร้านขายผ้าฮั่วซงจั้นของนายโตะเซ่งเจี๊ยะ หนึ่งในแกนนำก่อตั้งโรงเรียนแซหมินได้เข้ามาเป็นคู่เขยกันกับนาย

²⁴ อนุสรณ์ครบรอบ 20 ปี พิธีเปิดป้ายอาคารสำนักงานและหอประชุมสมาคมฮากกา จังหวัดพิษณุโลก (พิษณุโลก : ม.ป.ท., 2539), หน้า 13.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 120.

เตี้ยกำซอชาวแต้จิ๋ว และบุตรบุญธรรมของร้านฮั่วฮงจัน ซึ่งนายโตะไ่ว่างใจมากนั้นเป็นชาวแคะ²⁷ ความสัมพันธ์กันในด้านนี้ ผูกพันกันไปถึงร้านขายยาสหพันธ์เภสัช หรือคงฮั่วต้ง ร้านขายยาใหญ่ในตลาด ซึ่งน้องชายของบุตรบุญธรรมร้านฮั่วฮงจันได้ไปผูกเป็นเขยอีกชั้นหนึ่ง²⁸.

ในปัจจุบัน ความสำคัญต่อภาษาจีนเริ่มเปลี่ยนไป เนื่องจาก ความแหลมคมของมุมมองทางการเมือง และความสำคัญของภาษาจีนในด้านเศรษฐกิจหมดไป ความรู้สึกต่อความจำเป็นในการเรียนภาษาจีนก็เริ่มเปลี่ยนจากการอ่านการกล่าวถึงการเรียนภาษาจีนในโรงเรียนถิ่นหมิน และในทัศนะของเหล่าผู้มีเชื้อสายจีนชั้นนำในสังคมพิษณุโลกเมื่อ 10 ปี ก่อน เหตุผลที่ต้องเรียนภาษาจีนในยุคของการเกิดขึ้นของโรงเรียนแหหมินแรกๆ กับเหตุผลที่ต้องจรรโลงภาษาจีนในช่วงระยะเวลา 10 ปี มานี้มีเนื้อหาที่แตกต่างกัน การยอมรับและส่งเสริมการเรียนภาษาจีน มีนัยะที่ไม่ได้มุ่งเน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต่อจีนแผ่นดินใหญ่ดังเช่นสมัยก่อน แต่การเรียนภาษาจีน มีความสัมพันธ์ต่อสิ่งที่ไกลตัวเขาออกไป นั่นก็คือสังคมโลก ภาษาจีน

“...จะเป็นภาษาสากลของโลกไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภาษาอังกฤษ”²⁹

ประเทศจีนในทัศนะของเหล่าบุคคลชั้นนำนั้น ก็สัมพันธ์กับโลกกว้าง

...แต่ปัจจุบัน ประเทศจีนเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ และในอนาคต... เพราะฉะนั้นประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจะเป็นประเทศใหญ่ ที่มีบทบาทสำคัญในสังคมโลกในอนาคต และเป็นที่น่าแน่นอนว่าภาษาจีนจะเป็นภาษาหนึ่งที่ใช้กันอย่างกว้างขวางทั่วโลก...ที่จะพาเยาวชนของชาติก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ต่อไป...³⁰

การเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ของกลุ่มชาวจีนรุ่นใหม่ ทำให้หลายครั้งเราได้ยินการแบ่งกลุ่มกันคร่าวๆ ระหว่างชาวจีนด้วยกันเอง คือ การแบ่งคนจีนออกเป็นกลุ่ม หัวเดียวหรือคนจีนโพ้นทะเล ซึ่งหลายคนเห็นว่านับวันจะน้อยลงไป กับหัวเหิน หรือ หัวอี ซึ่งมีความหมายว่าเป็นผู้มีเชื้อสายจีน ลูกจีนทุกคนที่เกิดในเมืองไทย หากมีพ่อหรือแม่ หรือญาติทางใดก็ตามเป็นลูกจีน ก็จะถือเป็นหัวอี

²⁷ 2539 – 2540 นายโตะ ดี เกี้ยว เป็นกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการสมาคมฮากกาสมัยที่ 11

²⁸ สัมภาษณ์ นายศักดิ์ ภาณุไพศาล, วันที่ 15 ตุลาคม 2543.

²⁹ สารจาก นายประสงค์ วชิราศรีศิริกุล, ที่ระลึกพิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนถิ่นหมิน จังหวัดพิษณุโลก.

³⁰ เรื่องเดียวกัน.

นอกจากนั้นเราพบว่าผู้มีเชื้อสายจีนที่ประสบความสำเร็จในพิษณุโลกปัจจุบันนี้ ล้วนแล้วแต่เน้นคนเป็นหัวอิ ที่อุทิศตนให้แก่การเข้าร่วมงานสังคมและสาธารณะ โดยมีตำแหน่งต่างๆ ตามแต่เงื่อนไขในช่วงนั้น เช่น การเข้าเป็นลูกเสือในสโมสรลูกเสือพิษณุโลก ในพ.ศ. 2508 เป็นต้นมา การเข้าร่วมเป็นสมาชิกโรตารีในปี พ.ศ. 2511 ,ในปี 2516 มีพ่อค้า และประชาชนเข้าร่วมเป็นลูกเสืออย่างแข็งขัน มีผู้ที่มิเชื้อสายพ่อค้าจีนชื่อดังเป็นผู้นำ การได้รับการอบรมลูกเสือขั้นสูงสุดแบบค้ำ เป็นความภาคภูมิใจของคนเหล่านั้น นอกจากนั้นยังมีการเข้าร่วมเป็นยามท้องถิ่น การก่อตั้งสมาคมผู้เสียสละพิษณุโลก การก่อตั้งกลุ่มการเมืองในท้องถิ่นในนามลูกนเรศวรเพื่อลงรับเลือกตั้งในเทศบาลประสบความสำเร็จ นางเปรมฤดี ชามพูนท นายกเทศมนตรีเมืองพิษณุโลกหลายสมัยติดต่อกันจนถึงปัจจุบัน เป็นหนึ่งในคณะลูกนเรศวร³¹

สายสัมพันธ์ที่กลมเกลียวกัน การมีสายเลือดเดียวกัน กลายเป็นประวัติศาสตร์ ที่ผู้มีเชื้อสายจีนในพิษณุโลกนั้นยึดถืออีกครั้งหนึ่ง เช่นการหลีกเลี่ยงการพูดถึงความขัดแย้งระหว่างกลุ่มจีนต่างภาษา หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรมของชาวจีนกลุ่มอื่นๆ บ้าง รวมทั้งการตั้ง ชมรม 7 สมาคม – มูลนิธิ ในพ.ศ. 2524 ซึ่งถือเป็นศูนย์รวมที่ใช้อ้างถึงความสามัคคีและไม่แบ่งแยกกันของชาวจีนในพิษณุโลก ความสำคัญของภาษาถิ่นใน ความเป็นจีนของกลุ่ม ชมรม 7 สมาคม-มูลนิธินั้น เน้นให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างจีนไม่ว่าจะเป็นกลุ่มภาษาใดก็ตาม ดังปรากฏในสารานุกรมของประธานชมรม 7 สมาคม-มูลนิธิ³² กล่าวในหนังสืออนุสรณ์ครบรอบ 20 ปีพิธีเปิดป้ายอาคารสำนักงานและหอประชุม สมาคมฮากกา จังหวัดพิษณุโลกว่าเขานั้น

³¹ อนุสรณ์ครบรอบ 20 ปีพิธีเปิดป้ายอาคารสำนักงานและหอประชุม สมาคมฮากกา จังหวัดพิษณุโลก ,หน้า 297.

³² ชมรม 7 สมาคม-มูลนิธิประกอบด้วย

สมาคมจีน จังหวัดพิษณุโลก
สมาคมไหหลำภาคเหนือแห่งประเทศไทย
มูลนิธิประสาธน์บุญสถาน
สมาคมนักเรียนเก่าสินหมื่น
สมาคมดนตรีจีนแผ่ฮั่ว
สมาคมฮากกาพิษณุโลก
สมาคมมิตรภาพ ไทย-จีน

...ชาวซึ่งต้องการให้ความร่วมมืออย่างแข็งขันและมั่นคงในกิจกรรมเพื่อชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภารกิจร่วมในชมรมเจ็ดสมาคมมูลนิธิจังหวัดพิษณุโลก”...

การดำรงความเป็นจีนของคนเอาไว้ จึงเป็นลักษณะของความเป็นจีนที่มีขอบเขตกว้างขวางขึ้นรวมเอาชุมชนจีน โดยไม่แบ่งแยกภาษาเอาไว้ ความไม่เหมือนกันในทางภาษา และในทางอุดมการณ์ทางการเมือง ไม่ใช่พรมแดนที่ใช้แบ่งแยกกลุ่มอีกต่อไป เนื่องจากชาติในสมัยใหม่ มีพื้นที่ให้แก่ ความเป็นจีนมากยิ่งขึ้น หรือหากจะกล่าวให้ถูก ชาติในสมัยใหม่ ให้ความสนใจต่อความเป็นจีน ความเป็นไทยน้อยลง เงื่อนไขใหม่ๆ ในสังคมทำให้เหล่าผู้มีเชื้อสายจีนในพิษณุโลกให้ความสำคัญแก่ความเป็นจีนไม่มากนัก การสาธารณกุศล ความเป็นผู้เสียสละ หรือคุณลักษณะอื่นๆ อีกมากมายเข้ามาแทนที่ และมีความสำคัญมากขึ้น

สรุป

ภายหลังจากที่กระแสการต่อต้านคอมมิวนิสต์ มีความสำคัญมากในประเทศไทย ทำให้ ความเป็นไทยนั้น มีหลายประการที่ต้องการเน้นย้ำการยืนอยู่ตรงข้ามกับคอมมิวนิสต์ และความเป็นคอมมิวนิสต์ในสายตาของรัฐบาลนั้น มักถูกมองว่ามาพร้อมๆ กันกับความเป็นจีนเสมอ ความเป็นจีนจึงถูกนิยามอีกครั้งจากรัฐ ว่าเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันกับความคอมมิวนิสต์

ในระดับกว้าง ชาวจีนในพิษณุโลกที่ต้องการจะดำรงชีวิตอยู่ในสังคม คิดต่อคำขายอย่างเป็นทางการกับรัฐนั้น จึงได้เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยและรับเอาอัตลักษณ์ของคนไทยมาใช้ เช่น การเปลี่ยนชื่อจากชื่อแบบสำเนียงจีนมาเป็นแบบสำเนียงไทยนั้น ยังคงมีอยู่มากมาย นอกเหนือไปจากนั้น ยังได้ปรับลักษณะภายนอกด้วยการประดับห้องประชุมสมาคมด้วยพระบรมฉายาลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ไทย เพื่อเป็นชาวจีนผู้เชิดชูสถาบันกษัตริย์ มิใช่ความเป็นคอมมิวนิสต์ที่กำลังหาทางทำลายล้างระบอบกษัตริย์อยู่ในเวลานั้น การทำตนเป็นชาวพุทธที่ดี และเป็นพสกนิกรที่ดี และอุทิศตนให้กับการทำบุญนั้น เป็นส่วนที่ชาวจีนได้รับเข้ามาเป็นอัตลักษณ์ของตน การกลายเป็นไทยในช่วงนี้จึงมีลักษณะที่แตกต่างกับในช่วงการปกครองของจอมพล ป. เพราะในสมัยจอมพล ป. ความเป็นไทย ไม่ได้เน้นอย่างที่จอมพล สฤษดิ์เน้น

³³ อนุสรณ์ครบรอบ 20 ปีพิธีเปิดป้ายอาคารสำนักงานและหอประชุม สมาคมฮากกา จังหวัดพิษณุโลก,

ในระดับท้องถิ่น เราพบว่า การแบ่งแยกกลุ่มในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มสำเนียงภาษาและกลุ่มสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ ในพิษณุโลก เช่น ผู้ที่มีฐานะหรือผู้ที่ทำมาหากินในตลาด และผู้ที่ทำงานอยู่ในสวน นั้นถูกนิยามจากรัฐ และจากผู้อื่นในสังคมต่างๆ กันไป และในขณะเดียวกันเมื่อได้รับคำนิยามจากผู้อื่นภายใต้ความไม่เท่าเทียมกันแล้ว จะมีความพยายามที่จะนิยามตนเองให้พ้นจากสถานะเสียเปรียบ อีกทั้งคนจีนในระดับที่สูงกว่า มักมีวิธีที่จะนิยามให้คนจีนระดับรองลงไปด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและสังคม การนิยามความเป็นจีนในช่วงเวลานี้ มีความซับซ้อนทับกันมากขึ้น เนื่องจากว่า การแสดงตัวเป็นจีน มีรูปแบบที่หลากหลายให้เลือก โดยเฉพาะความเป็นจีนมีรายละเอียดที่ลึกลงไป ว่าเป็นจีนแบบใด บริบทที่มีความแตกต่างของอุดมการณ์ทางการเมืองกลุ่มภาษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ก็ล้วนแล้วแต่ส่งผลในการแสดงตนของคนจีนในพิษณุโลกทั้งสิ้น แต่ปัจจัยแต่ละอย่างมีผลต่อการนิยามความเป็นจีนโดยคนจีนแต่ละกลุ่ม ไม่เท่ากันและไม่เหมือนกันในแต่ละช่วงเวลาดังกล่าวมาแล้ว

หลังจากที่ไฟไหม้เมืองพิษณุโลก สภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองพิษณุโลกเปลี่ยนแปลงไปและมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มคนจีนหลากหลายกลุ่มมากขึ้น สภาพการณ์เหล่านี้ดำเนินต่อไป จนมีแนวโน้มว่า ปัจจุบัน การแบ่งแยกทางภาษามีผลน้อยลง สมาชิกกลุ่มภาษาในปัจจุบัน ได้รับอิทธิพลของการพยายามเรียกร้องให้หันกลับมาสามัคคีกันในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น โดยมีการกล่าวอ้างถึงความเป็นมาของเหล่าชาวจีนในพิษณุโลกที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันมายาวนาน

บทที่ 6

หลากหลายชีวิตกับนิยามความเป็นจีน

งานศึกษานี้ ไม่อาจสมบูรณ์ได้เลขาธิการส่วนที่จะกล่าวถึง การนิยามความเป็นจีนของปัจเจกบุคคลหลากหลายแบบ บทต่างๆ ข้างต้น เป็นการศึกษาการนิยามความเป็นจีนที่เปลี่ยนแปลงภายในกลุ่มในท้องถิ่น แต่ในขณะเดียวกัน เราต้องยอมรับว่า ในขณะนี้ กลุ่มจีน ในสถานะต่างๆ กำลังนิยามความเป็นจีนกันอยู่ ไม่ว่าเพื่อโต้ตอบ หรือผลิตขึ้นมาเพื่อสร้างความเป็นจีนในกรอบอ้างอิงแบบใดก็ตาม หน่วยเล็กๆ ในกลุ่มที่เรียกว่าคนจีนนี้ มีวิธีการนิยามความเป็นจีนที่ตอบรับต่อภูมิหลังของแต่ละบุคคลด้วย

กรอบที่เขาใช้อ้างอิงความเป็นจีนของเขา ในบางครั้งอาจมีลักษณะที่แปลกไปบ้างจากกลุ่มจีนที่เขาคิดว่าเขาสังกัดอยู่ เขาไม่จำเป็นต้องมีระบบคิดเดียวกันกับคนอื่น และให้ความสำคัญต่อรายละเอียดของความเป็นจีนที่ต่างกันไป มีความเข้าใจในตัวตนของตนเอง ต่อการเป็นผู้มีเชื้อสายจีนต่างกันไป โดยผู้เขียนจะหยิบยกประสบการณ์ชีวิตของผู้มีเชื้อสายจีนที่ผู้เขียนได้ไปสัมภาษณ์หรือได้มีโอกาสอ่านบันทึกชีวิตของท่านเหล่านั้น ดังต่อไปนี้

ลิ้มอาเอ็ง (นายอินทร์ ลิ้มศรีตระกูล)

นายอินทร์เป็นลูกจีนรุ่นที่ 3 พ่อเป็นลูกจีน แม่เป็นไทย พ่อของนายอินทร์นั้น มีอาชีพทำเรือรับข้าวจากหมู่บ้านที่ห่างไกลออกไป มาขายยังโรงสีของลิ้มเล่งฮะ หลังจากที่เกิดในปีพ.ศ. 2474 นายอินทร์ ก็ต้องอาศัยอยู่กับพ่อแม่บุญธรรมที่เป็นชาวไทย เพราะว่า พ่อกับแม่แท้ๆ แยกทางกัน คนที่ดูแลและสั่งสอนเสมอๆ ก็คือ พ่อแม่บุญธรรมที่เป็นชาวไทย เมื่อนายอินทร์อายุได้ 10 ขวบ พ่อก็ส่งเข้าเรียนที่วัดจุฬามณี ซึ่งพอจบ ป. 4 จึงย้ายมาอยู่ที่บริเวณตลาดได้ และได้มีโอกาสเข้าเรียนชั้นหมี

เขาเข้าเรียนชั้นหมีน ตอนอายุได้ 15 ปี เมื่อเข้าไปเรียน เขาต้องวัดพื้นฐานภาษาจีน ปรากฏว่าต้องถูกลดชั้นไปเรียน ป.2 แม้ว่าอายุจะอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องเรียน ป. 5

ในวัยเด็กนั้น ผู้ที่ดูแลสั่งสอน ก็คือ พ่อแม่บุญธรรมที่เป็นคนไทย พ่อแม่บุญธรรมไม่ได้บังคับให้เรียนภาษาจีน วัดจุฬามณีก็ไม่มีการสอนภาษาจีน เมื่อเขาย้ายมาอยู่บริเวณตลาดได้ ก็เรียนอยู่ที่

สิ้นหมิ่น 2 ปี ก่อนจะออกมาทำงาน ผ่านการเกณฑ์ทหาร และประกอบอาชีพขายของแผงลอย ซึ่งเป็นอาชีพที่คนแถบตลาดได้ทำกันเป็นส่วนมาก เขาเริ่มเข้าสมาคมจีนช่วง พ.ศ. 2510 โดยเข้าเป็นสมาชิกสมาคมจีนก่อน ก่อนที่จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกสมาคมนักเรียนเก่าสิ้นหมิ่น มูลนิธิประสาทบุญสถาน และสมาคมผู้เสียสละในที่สุด

ชีวิตของนายอินทร์นั้น ผ่านช่วงเวลาที่ยอมพล ป. เรื่องอำนาจ แต่ไม่ได้รับผลกระทบทางจิตใจใดๆ จากช่วงเวลานั้น ผู้เขียนเคยได้ถามเรื่องความรู้สึกที่นายอินทร์มีต่อจอมพล ป. นายอินทร์กล่าวว่า

“จอมพล ป. ท่านดี เป็นประชาธิปไตย มีการไฮด์ปาร์ค แดวหน้าร.จีนและรืมน้ำ”

“จอมพล ป. ไปแล้วไปเลย ไม่โกงกิน”

เมื่อผู้เขียนถามต่อว่า แล้วที่ท่านทำต่อคนจีน อาแปะรู้สึกอย่างไร

“ไม่รู้ ...อาจจะให้คนจีนเข้ามามากเกินไปมั้ง”

การรับรู้ของนายอินทร์เกี่ยวกับจอมพล ป. นั้นไม่ได้รู้สึกไม่พอใจเลยก่อนไปในทางขึ้นชมด้วยซ้ำ โดยเฉพาะเรื่องการครองเรือน นายอินทร์ว่า จอมพล ป. ไม่มีอนุภรรยาหลายคน และเป็นคนที่รักเดียวใจเดียวอยู่กับท่านผู้หญิงละเอียด อาจเป็นเพราะช่วงเวลาที่จอมพล ป. มีอำนาจสมัยแรกนั้น นายอินทร์อาศัยอยู่นอกเมือง และอยู่ได้ชายคาคนไทยก่อนที่จะเข้ามาเรียนที่โรงเรียนสิ้นหมิ่น ใน พ.ศ. 2489 และออกจากสิ้นหมิ่น ไปเกณฑ์ทหาร ในปี พ.ศ. 2491 ก่อนการขึ้นมามีอำนาจอีกครั้งของจอมพล ป.

และความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจที่บิดาแยกทางกับมารดาตั้งแต่ยังเล็กทำให้มีความชอบในความเป็นผู้นำทางครอบครัวของจอมพลป.

ที่น่าสนใจในชีวิตของนายอินทร์เกี่ยวกับความเป็นจีน มีอยู่ 2 ประการหลักๆ ด้วยกันคือ ประการแรกนั้น นายอินทร์เห็นว่าไหว้เจ้าและบูชาตุ๋นเอี้ย ในเวลาที่ “เป็นตัวของตัวเองแล้ว” ตามคำของนายอินทร์ เมื่อย้ายเข้ามาตลาดได้ นายอินทร์เล่าให้ฟังว่า มองไปทางใดก็เห็นคนเขาไหว้เจ้า อาจเป็นเพราะว่าตลาดได้เป็นตลาดหลักเดิมของเมือง เพราะอยู่ริมแม่น้ำมีชาวจีนมากมาย มีพ่อค้า ตัวแทนขายข้าว และมีโรงเรียนจีน มีศาลเจ้าอยู่ใกล้ๆ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่อยู่ของนายอินทร์ส่งผลที่ทำให้แบบแผนของการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป แต่เดิม การไหว้เจ้าหรือตุ๋นเอี้ย ไม่มีความสำคัญต่อเขาเพราะเขาอาศัยอยู่กับคนไทยมาตั้งแต่เล็ก แต่การย้ายพื้นที่ในการทำมาหากิน ทำให้เขาเกิด

สังคมแบบใหม่ที่ต้องกลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนชาวจีนในตลาด ต้องสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวจีนอื่นๆ และอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมจีน เราพบว่า นายอินทร์ไม่ได้มีความรู้ต่อความหมายของพิธีกรรมไหว้เจ้า แต่มีความรู้สึกและสำนึกต่อสิ่งเหล่านั้นและยึดถือเป็นสัญลักษณ์ในการแสดงให้คนอื่นรู้ว่าเป็นพวกเดียวกันคือเป็นชาวจีนด้วยกัน ยกตัวอย่างเช่น การรับป้ายแสดงความยินดี อวยพรในงานวันแต่งงานของลูกสาว เป็นผ้าแพรมงคลเขียนตัวอักษรมงคลที่สมาคมจีนนำมามอบให้ นายอินทร์เอง อ่านคำอวยพรไม่เข้าใจ เมื่อผู้เขียนถามว่าคิดไว้ทำไมเมื่ออ่านไม่ออก นายอินทร์ตอบว่า คิดไว้เป็นสิริมงคล และยังมีชื่อของตัวเขาบนนั้นด้วย ซึ่งเป็นสิ่งดี และประการที่2 การนิยามความเป็นจีนของนายอินทร์ มีส่วนสัมพันธ์กับภูมิหลังทางครอบครัวในวัยเด็ก เมื่อตอนเล็กๆ นั้น นายอินทร์ต้องห่างจากพ่อ ซึ่งเร่เรือทำมาหากินอยู่เสมอ ต้องอาศัยอยู่กับพ่อแม่บุญธรรม การให้ความหมายต่อการไหว้เจ้าและคำว่าคนจีนของนายอินทร์มีนัยะที่อ้างอิงถึงเรื่องชาติกำเนิด

“ คนที่เกิดมาไหว้เจ้า เพราะครอบครัวเขาพร้อม เกิดมามีเต๊ย แม่ เชื้อสายจีน ”

และ

...หากจะเป็นคนจีนที่เคร่ง ต้องเป็นคนที่กำลังเกิดโดยพ่อจีน แม่จีน การเป็นลูกครึ่ง¹ ทำให้ความเข้มข้นน้อยกว่าคนอื่นเขา...

การอ้างอิงเช่นนี้ ผู้เขียนคิดว่า มีความสัมพันธ์กันกับชีวิตในวัยเด็กของเขา การที่เขามีเต๊ยเป็นจีนและแม่เป็นไทย ผนวกกับการพลัดพรากจากพ่อ ต้องอาศัยกับชาวไทยทำให้เขาให้ความสำคัญว่า ชาติกำเนิดและครอบครัว เป็นส่วนสำคัญที่เข้มข้นต่อความเป็นจีน

การถูกผู้อื่นนิยาม : งานศพของลิ้มเล่งฮะและเตี้ยกำซอ

ลิ้มเล่งฮะ ยังคงเป็นบุคคลที่มีคุณค่าแก่การพยายามอธิบายและเข้าใจชาวจีนรุ่นเก่า ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เราได้กล่าวถึงลิ้มเล่งฮะมาหลายครั้ง แต่ที่จะเพิ่มเติมในที่นี้ คือ งานศพลิ้มเล่งฮะ ซึ่งเป็นการอธิบายว่า ความเป็นจีนนั้น แสดงออกอย่างชัดเจนในพิธีกรรม เช่นงานศพ การ

¹ ลูกครึ่งอย่างนายอินทร์ - ผู้เขียน

กำหนดรูปแบบลักษณะพิธีศพนั้น เป็นการส่งสารบอกแก่ชุมชน ผู้คนที่ได้พบเห็นว่า ควรรู้สึกรังไรกับเจ้าของงานและแน่นอน ถูกหลานของเขา

ลิ้มเล่งฮะ เสียชีวิตในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ พ.ศ. 2486 ความยากลำบากของครอบครัวจีน สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ต้องกระทำพิธีกรรมแบบจีน ที่บ้านของลิ้มเล่งฮะนั้น ทำงเด็กให้ที่บ้าน เชิญพระจีนเดินทางโดยรถยนต์มาที่บ้าน มีการทำบุญแบบไทยๆ และเก็บร่างเอาไว้ก่อน โดยที่ตัดสินใจไม่เผา นางกิมกักรรยาของลิ้มเล่งฮะนั้น ได้ปลูกเรือนเปล่าตั้งไว้ที่บ้าน โดยมีตุ๊กตาบ่าวชายหญิงอยู่สองข้าง ทุกเช้าตอนประมาณตี 5 จะให้ลูกสาวแต่ละคนผลัดเวรเปลี่ยนกันเช็ดหน้าล้างบิดา โดยลูกสาวคนใดมีประจำเดือน ก็ไม่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในช่วงนั้น

จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ 2 เลิก ราวๆ พ.ศ. 2494 จึงได้ตัดสินใจประกอบพิธีฌาปนกิจศพ คุณสนธิชัย ลูกชายคนโตได้ไปของพระราชทานเพลิงศพที่วัดใหญ่ การฌาปนกิจศพนั้น ที่วัดใหญ่ไม่มีเมรุถาวร ดังนั้นผู้ที่จะต้องเป็นผู้ที่มีเกียรติ มีความสำคัญ และมีทุนทรัพย์มากพอสมควรในสังคม เพราะเมื่อไม่มีเมรุ ก็ต้องทำเมรุลอย ซึ่งต้องใช้ทุนสูง ทั้งการจ้างจักหอยวก ตั้งร้าน อีกทั้งจะให้สมเกียรติ ก็ต้องมีการจ้างมหรสพมาเล่นอีกด้วย ในวันเผาของลิ้มเล่งฮะนั้น เป็นวันที่ผู้คนเข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก มีการจัดขบวนแห่ ขบวนมีความยาวมาก หัวขบวนได้เข้ามาในเขตวัดใหญ่แล้ว แต่ท้ายขบวนยังอยู่ที่วัดน้อยหรือวัดธรรมจักรอยู่เลย

ในวันงานมีเหล่าข้าราชการและพ่อค้าในตลาดมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก มีการนำเอามหรสพมาแสดงถึง 7 วัน 7 คืน

เมื่อฌาปนกิจศพ เคมทีหลวงวิจารณ์ให้ทำพิธีแบบไทยด้วย แต่ต่อมา เมื่อฌาปนกิจศพในปี 2494 ดังที่ทราบกันอยู่แล้วว่าสมาคมจีนได้ก่อตั้งขึ้นในปี 2490 สมาคมจีนได้เข้ามามีบทบาทในการให้คำแนะนำนางกิมกักรรยาเรื่องการทำพิธีจีน ไม่ว่าจะเป็นการนุ่งห่มของผู้เข้าร่วมหรือของลิ้มเล่งฮะที่ต้องใส่เสื้อผ้าหลายชั้น และชั้นนอกสุดเป็นชุดโบราณแบบจีน โดยนางกิมกักรรยาให้ลูกฟังว่าที่ทำแบบพิธีจีนนั้น มีผู้รู้คือคนจีนในตลาดคอยให้คำแนะนำ

“...คนจีนในตลาด บอกว่าควรจะต้องทำให้...”

การชะลอการทำฌาปนกิจศพในช่วงเวลาสงครามนั้นเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ และการเผาเมรุในช่วงเวลา พ.ศ. 2494 นั้น ก็เป็นไปตามสิ่งที่ควรเป็น เพราะบริบททางสังคมในขณะนั้น แม้จะมีการทำพิธีแบบจีน แต่เป็นไปเพื่อเปิดโอกาสให้สมาคมได้มีโอกาสดำหนดความเป็นจีนร่วมกัน การทำพิธีกรรมให้เป็นแบบจีนด้วยนี้ สมาคมจีนเข้าไปนิยามงานศพให้เป็นเวทีแสดงความเป็นจีน ในขณะ

ที่ลูกหลานของลิ้มเล่งฮะเอง ก็พยายามสร้างสรรค์รูปแบบที่เป็นไทย ไม่ว่าจะเป็นการเผาเมรุ การเก็บอัฐิ และการลอยอังคาร ซึ่งนำไปลอยที่แม่น้ำน่านส่วนหนึ่งและเก็บไว้ที่บ้านลูกหลานส่วนหนึ่ง

การเข้าไปกำหนดรูปแบบงานศพของลิ้มเล่งฮะนั้น ทางกลุ่มจีนในตลาด ต้องการให้มีการแสดงความเป็นจีน เป็นหนึ่งในการแสดงให้เห็นความเป็นกลุ่มก้อน ซึ่งในปี 2494 นั้น สมาคมจีนเริ่มก่อตั้งมาในปี 2490 เพียง 4 ปี ต่อมา การเข้าไปจัดงานศพแบบจีนให้แก่ลิ้มเล่งฮะซึ่งเป็นคนจีนรุ่นเก่าที่มีชื่อเสียงนั้น เป็นภาพต่อเนื่องจากจีนรุ่นก่อนมาสู่จีนรุ่นต่อมา แต่ในขณะนั้น สนธิสัญญาขายคนโคของลิ้มเล่งฮะ กำลังประมูลโรงเหล้า การที่ยังคงให้รูปแบบหลักของงานศพเป็นแบบพุทธแบบไทย เป็นหนึ่งในการทำให้เกิดความยอมรับจากสังคมราชการและสังคมไทย เพราะการประมูลดังกล่าวในสมัยนั้น ยังต้องการความอนุเคราะห์จากระบบราชการอยู่อย่างมาก

งานศพของลิ้มเล่งฮะนั้น จึงเป็นพื้นที่ของการช่วงชิงการนิยามความเป็นจีนและความเป็นไทย รูปแบบพิธีกรรมของคนที่เสียชีวิตไปแล้วนั้นมีส่วนสำคัญที่จะกำหนดภาพลักษณ์ที่ครอบครัวของเขาจะได้รับจากสังคม ซึ่งจะมีผลต่อการได้รับความเกื้อกูลในกิจการงาน ทั้งจากฝ่ายราชการ และจากเครือข่ายชาวจีนด้วยกัน

คนจีนอีกคนหนึ่งที่งานศพของเขาได้รับการให้ความหมายในแง่ของความเป็นจีน และ ความเป็นไทย ก็คือ เตี้ยก้อซอ หรือเตี้ยแก็กิม หรือขุนกิตติกรพานิช เมื่อขุนกิตติกรถึงแก่กรรม ในวัย 79 ปี ในราวพ.ศ. 2503 (เนื่องจากขุนกิตติกร เกิดในพ.ศ. 2424) ตรงกับสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขุนกิตติกรได้บอกกับลูกหลานไว้ว่า

“เมื่อใดที่พ่อสิ้นบุญ ให้จัดพิธีงานศพแบบไทย”²

แต่ความต้องการของขุนกิตติกรก็ไม่สัมฤทธิ์ผล เมื่อข่าวการถึงแก่กรรมของขุนกิตติกรทราบไปถึงสถานทูตจีนประจำประเทศไทย ทางสถานทูตก็ได้ขอร่วมเป็นเจ้าภาพในพิธีศพนี้ โดยมีการจัดพิธีกรรมแบบชาวจีน ซึ่งจุดสำคัญของงานศพก็คือ การจัดขบวนแห่ศพที่มีผ้าขาวพาดหีบศพเพียงผืนเดียว กับตัวอักษรจีนที่มีความหมายแปลว่า ผู้ปฎิวัติ

นายเตี้ยก้อซอเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสัมพันธ์อันดีกับชาวจีนในได้หวัน หลักฐานหนึ่งที่มอบให้ลูกหลานไว้ ก็คือรูปถ่ายของนายเตี้ยก้อซอ กับเจียงไคเช็คซึ่งถ่ายในปี พ.ศ. 2503 ซึ่งรูปถ่ายดังกล่าวให้นายก้อซอ ได้มอบให้ลูกหลานเอาไว้ ในสมัยจอมพลสฤษดิ์

² สัมภาษณ์ นางไพลิน พุ่มสะอาด 20 กันยายน 2544 โดย นายปรวรรต แสงเนตร และนางสาวอัมพรศรี ศรีภูธร

รูป 5 นายเตี้ยกำขอ(ขุนกิตติกรพานิช)ถ่ายรูปร่วมกันกับเจียงไคเช็ค
ที่มา เอื้อเฟื้อภาพโดย คุณไพฑิณี พุ่มสะอาด

การเข้ามาจัดรูปแบบงานศพของสถานทูตจีนในประเทศไทยนั้น เราไม่สามารถทราบเหตุผลที่แท้จริงได้ว่าเพราะเหตุใด อาจเป็นไปได้ว่าเป็นการให้เกียรติแก่ชาวจีนที่มีความสัมพันธ์กับเจียงไคเช็ค ขณะเดียวกัน ได้หวั่นในเวลานั้น ก็ต้องการยอมรับและการสนับสนุนจากชาวจีนโพ้นทะเล เพราะเพิ่งจะพ่ายแพ้แก่พรรคคอมมิวนิสต์จีนในแผ่นดินใหญ่เป็นเวลาเพียงสิบปี และยังมีความหวังที่จะกลับไป “ปฏิวัติ” ในแผ่นดินจีนโดยหวังจะได้รับความสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาและชาวจีนโพ้นทะเล เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการเข้ามาให้ความหมายแก่พิธีกรรมจากภายนอกสังคมพินยฺโลก นายเตี้ยกำซ้อต้องการให้ลูกทำพิธีศพแบบไทย เนื่องจากอาจคำนึงแล้วว่า รูปแบบดังกล่าวจะทำให้ให้คนภายนอกมีความเข้าใจต่อตน และต่อครอบครัวของตน ด้วยความรู้สึกที่ดีมากกว่าการแสดงออกแบบจีน เพราะครอบครัวของตนต้องอยู่ในประเทศไทยตลอดไปโดยต้องสัมพันธ์กับราชการไทย

นางจอน จันทรประเสริฐ

นางจอน จันทรประเสริฐ หรือที่คนพินยฺโลกเรียกกันว่าป้าจอน เป็นผู้มีเชื้อสายจีนอีกท่านหนึ่งที่ผู้คนส่วนน้อยจึงจะรู้ว่านางเป็นลูกจีน นางเกิดในปี พ.ศ. 2445 เป็นลูกคนที่ 2 ของนายแดง นางน้อย แซ่ตัน นางทำมาหากินเริ่มต้นในอำเภอบางระกำ ซึ่งเป็นอำเภอเล็ก ๆ ติดกันกับอำเภอเมืองพินยฺโลก แต่พออย่างเข้า พ.ศ. 2484 นางได้เริ่มประกอบกิจการป่าไม้ โดยรับเป็นลูกช่วงของคุณพระประมวณวินิจฉัย และนายทอง แสงศิริ คหบดีค้าไม้ชาวลาว การทำงานนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 เริ่มทำให้กิจการดีขึ้น นางต้องเข้ามาติดต่อกับในจังหวัดบ่อยครั้ง การทำงานของนางนั้นเป็นงานที่หนัก การทำงานแบบหามรุ่งหามค่ำและกิจการที่ถือกันว่าเป็นงานของผู้ชาย เป็นส่วนหนึ่งที่น่าจะทำให้ป้าจอน ในความทรงจำของคนพินยฺโลกเป็นผู้หญิงเก่ง เป็นคนใจเด็ด เมื่อครั้งเกิดเรื่องราวแพที่บรรทุกไม้ล่องมาชนกับเรือของทางการ นางจอนสามารถจัดการเหตุการณ์ได้อย่างฉับไวจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกล่าวถึงคุณป้าจอนว่า

“ไม่มีใครแก้ไขเหตุการณ์ได้ดี และเรียบร้อยเท่ากับคุณป้าแห่งจังหวัดพินยฺโลก”

คุณป้าจอนนั้น ก่อนข้างที่จะให้ความสำคัญแก่การแสดงตนเป็นพุทธมามกะมาก ในบรรดานุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพของนางจอน มีข้อความหลายตอนที่กล่าวถึงสิ่งเหล่านั้น

¹ บรรณานุกรม เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณป้าจอน จันทรประเสริฐ บ.ช. ณ วัดสุนทรประดิษฐ์ อำเภอบางระกำ จังหวัดพินยฺโลก วันเสาร์ที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2524, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

...ด้วยการที่ถูกปลุกฝังให้เคารพนับถือในพระพุทธศาสนา คุณป้าได้ทุนบำรุงในทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น ภูมิ ศาสนา เมรุ โบสถ์...ตั้งแต่นั้นมา คุณป้าได้เริ่มทำนุบำรุงศาสนา อย่างเอาจริงเอาจังด้วยการบวชพระเณร และบูรณะปฏิสังขรณ์ วัดวาอารามต่างๆ จำนวนนับไม่ถ้วน...เมื่อคุณป้า...เข้าคุกเบิกแก้ไข...ชักนำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของศีลธรรมตามคำสอนของพระพุทธองค์และ ได้สร้างงานที่สุจริตให้กับชาวบ้านโดยทั่วหน้ากัน...

ทั้งหมดข้างต้นคือกิจกรรมที่คุณป้าแสดงออกและยึดถือ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือเป็นชาวพุทธที่ดี ตั้งแต่ พ.ศ. 2484 เป็นต้นมา และต่อมาในช่วงปี 2506 ก็เริ่มแสดงตนเป็น “นักพัฒนา” อีกทางหนึ่ง

“...คุณป้าเริ่มการเป็นนักพัฒนาอย่างจริงจัง...”

ในการพัฒนาแก้ไขสิ่งต่างๆ คุณป้าได้ทำอย่างมีเหตุผล สอดคล้องและเป็นขั้นตอนต่อเนื่องหลักในการพัฒนาของคุณป้า มีทั้งหมด 6 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 สร้างวัดเป็นตึงบีคเหนี่ยวจิตใจ ขั้นที่ 2 สร้างโรงเรียนซึ่งเป็นรากฐานในการผลิตคน 3.สร้างงานให้กับคนเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจและคมนาคม (ตลาด อาคารพาณิชย์ และถนนหนทาง) ขั้นตอนที่ 4 การสร้างกฎเกณฑ์ (สถานีตำรวจ) ขั้นตอนที่ 5 สาธารณสุขสู่ชุมชน (อนามัย) ขั้นตอนที่ 6 การมีชุมชนที่สมบูรณ์ซึ่งมีข้าราชการและชาวบ้านที่ไม่แยกจากกัน

จากปณิธานข้างต้น จะสังเกตเห็นได้ว่า การทำงานเป็นนักพัฒนาเป็นจุดเน้นหลัก ซึ่งจุดเน้นดังกล่าวนำมาพูดถึงในช่วงตั้งแต่สมัยของจอมพลสฤษดิ์ เป็นต้นมา โดยผสมผสานเอาอุดมการณ์ด้าน

² เรื่องเดียวกัน

³ เรื่องเดียวกัน

⁴ เรื่องเดียวกัน

⁵ เรื่องเดียวกัน

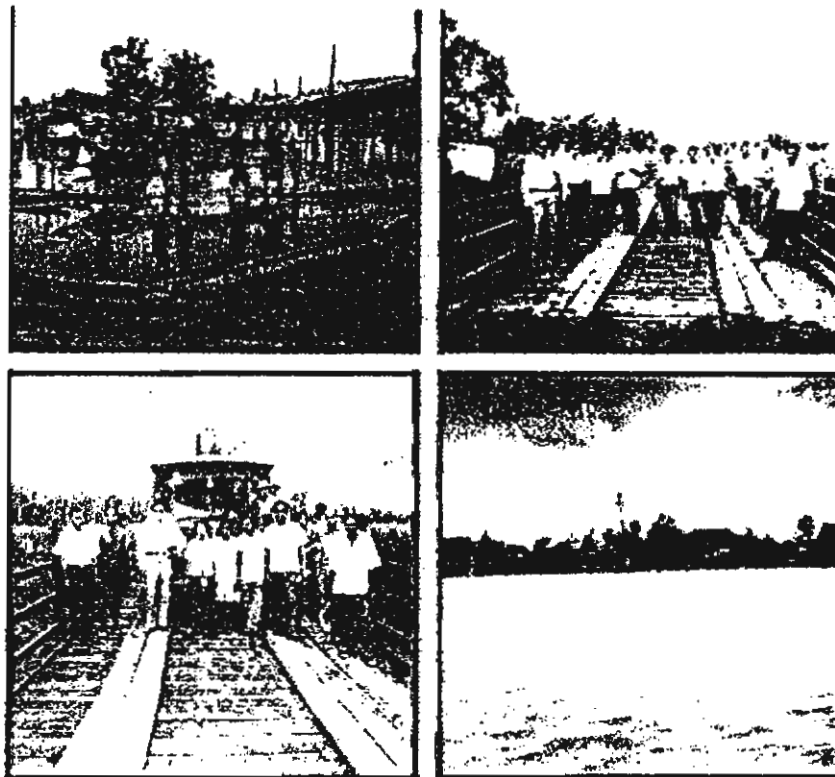
รูป 6 นางจอน จันทรประเสริฐทำบุญและสร้างวัด

ที่มา บรรณานุกรม เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณป้าจอน จันทรประเสริฐ บ.ช. ณ วัดสุนทรประดิษฐ์ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก วันเสาร์ที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2524, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

พุทธศาสนา ซึ่งเป็นอุดมการณ์เดิมที่คุณป้าจอนยึดถือ ลักษณะขั้นตอนของการอุทิศตนเป็นนักพัฒนา หากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า มีลักษณะที่สอดคล้องกับนโยบายส่วนหนึ่ง เช่น การศึกษา, การสร้างงาน, กฎเกณฑ์ การเลือกที่จะเป็นนักพัฒนานั้น เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ชีวิตของคุณป้าจอน ถูกจดจำในสังคมเมืองพิษณุโลก มากกว่าความเป็นจีนของนาง

ตัวอย่างของการนิยามความเป็นจีนที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นนี้ เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชาวจีนในประเทศไทยอีกหลายชีวิตที่มีโอกาสนิยามตนเองและถูกคนอื่นนิยามไปพร้อมๆ กันโดยเรื่องราวที่กล่าวมาข้างต้นนั้น อาจไม่ได้สำคัญอะไรเลย ต่อความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างชาวจีนใน

ประเทศไทยกับรัฐไทย แต่เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า การนิยามความเป็นจีนของคนจีนแต่ละคนนั้น บางครั้งไม่ได้แปรเปลี่ยนไปตามหน่วยทางสังคมใหญ่ๆ เพียงเท่านั้น แต่ในบางครั้ง ก็มีแง่ และ มุม การนิยามความเป็นจีนในแต่ละบุคคลที่อาจเป็นเพียงเพราะความต้องการตอบสนองต่อความรู้สึกและ ประสบการณ์เชิงปัจเจกชนของตน อีกประการหนึ่งด้วย

รูป 7 นางจอน จันทรประเสริฐ ร่วมพัฒนากับชาวบ้าน

ที่มา บรรณานุกรม เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณป้าจอน จันทรประเสริฐ,
ไม่ปรากฏเลขหน้า.

การอธิบายความเป็นจีนของคนที่สัมพันธ์กันกับเรื่องความยากลำบากที่เกิดจากความจนนั้นก็มีความน่าสนใจ จากการสัมภาษณ์นายพัจิงเซี่ย ซึ่งเป็นคนจีนที่ไม่ได้มีบทบาทที่ใหญ่โตในสมาคมจีน หรือฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีมาก พบว่า

จุดเน้นในการเป็นคนจีน ของนายพัจิงเซี่ย มีอยู่สิ่งเดียวที่สำคัญมาก และสำคัญตลอดมา ก็คือการ “ เข็ม ” นายพัจิงเซี่ย เป็นลูกจีนที่พ่อแม่เช่าที่แถบโรงฆ่าสัตว์เพื่อปลูกผัก เขาไม่ได้เรียน ไม่ได้เข้าต้นหมิน และทำงานหนักตลอดเวลา เช่นการประมูลจากตลาดต่างๆ เพื่อนำมารคสวนผัก เมื่อผู้เขียนได้มีโอกาสสัมภาษณ์เขา พัวจิงเซี่ยจะย้ำอยู่เสมอในเรื่อง คุณสมบัติของความประหยัด เขาคิดว่า การที่คนจีนประสบความสำเร็จและแตกต่างจากคนไทย เพราะตลอดมา ชาวจีนยึดหลักในเรื่องความเข็ม และในบางครั้งเขาก็ไม่ได้รู้สึกเลยว่าเขต่างจากคนไทยอย่างไร เพราะสิ่งหนึ่งที่เขารู้สึก และมองเห็นคนไทยในจังหวัดพิษณุโลกตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันเหมือนกันกับเขา ก็คือ ความอากัฟ เขารู้สึกว่า คนจีนในพิษณุโลกเป็นคนจีนบ้านนอก และเมื่อเจอกับคนไทยบ้านนอก ก็ อากัฟพอกัน ความรู้สึกอากัฟร่วมกับคนไทยนี้ เป็นความรู้สึกที่เมื่อต้องคลุกคลีกันกับคนไทยอยู่ทุกวัน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความลำบาก ตลาดใต้ที่พัจิงเซี่ยทำมาหากินอยู่นั้น เป็นตลาดที่มีโอกาสได้พบคนไทยจากเขตอำเภอรอบนอกของพิษณุโลกมาก ผู้คนมารอเรือ รอรถกลับไปยังอำเภอของตน

จากข้างต้น ผู้เขียนคิดว่า ประสบการณ์ส่วนบุคคล ส่งผลที่อ่อนไหวในการรับรู้ต่อความเป็นจีนของคน หรือจะกล่าวอีกครั้งคือ ความทรงจำต่อประสบการณ์ชีวิตส่วนตัว ความรู้สึกพอใจ หรือไม่พอใจต่อสิ่งใด อาจทำให้เน้นคุณค่าต่อสิ่งนั้น ว่าเป็นลักษณะสำคัญของความเป็นจีน ดังเช่น การให้ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัว ความรู้สึกน้อยใจต่อการเป็นลูกกำพร้าของนายอินทร์ เขาคิดว่า จะเป็นจีนหรือไม่เป็นจีนนั้น อยู่ที่ว่าเขาได้รับความอบอุ่นและการสั่งสอนจากใคร

การไหว้เจ้าของคนจีนที่ทำกันอย่างเคร่งครัดในทัศนะของเขานั้น เพราะ

“...ครอบครัวเขาพร้อม เกิดมามีแต่มีแม่เชื้อสายจีน”

ความรู้สึกอากัฟต่อโชคชะตา ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้สำนึกความเป็นจีนน้อยลง ไม่กล้าที่จะสำนึกร่วมกับผู้มีเชื้อสายจีนกลุ่มใหญ่ในจังหวัด

“...ไม่ทำธุรกิจใหญ่โต ไม่มีอะไรคุยกันกับเขา”

แม้ว่า เราจะกล่าวกันว่า ความเป็นจีนในประเทศไทย เป็นความเป็นจีนที่ไม่เหมือนกับที่ในจีนแผ่นดินใหญ่ หรือจีนที่ใดๆ ในโลก และเป็นผลผลิตของสังคมไทย สิ่งหนึ่งที่คนจีนรับเข้าไว้ใน

ความทรงจำและรู้สึกของความเป็นจีน อีกทั้งรัฐไม่สามารถควบคุมได้ นั่นก็คือ แง่มุมในชีวิตของคน ที่ทุกคนจะต้องได้รับความทรงจำที่แตกต่างกัน รู้สึกต่อชะตากรรมของตนเองต่างกัน ในบางแง่มุม เขาอาจแสดงความเป็นจีน ตำนานในสิ่งเดียวกันกับกลุ่มคนจีน แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีบางมุมที่เป็นการสำนึกถึงสิ่งที่เขาอาจไม่เคยมี ไม่เคยได้รับ หรือต้องการเป็น เพื่อตอบสนองต่อจิตใจของตัวเอง

บทที่ 7

คุณค่าชีวิตในทัศนะของผู้มีเชื้อสายจีน

บทที่ 7 นี้ เขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบข้อคำถามเพิ่มเติมจากคำถามหลักในวิทยานิพนธ์ 2 ประการ คือ (1) ผู้มีเชื้อสายจีนในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ให้ความสำคัญต่อคุณค่าชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยนับตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบันอย่างไร (2) ผู้มีเชื้อสายจีนที่มีปัจจัยแวดล้อมแตกต่างกัน มีทัศนะที่ต่างกันในเรื่องคุณค่าของชีวิตหรือไม่ อย่างไร ซึ่งการตอบคำถามทั้งสองข้อนี้จะนำไปสู่ความเข้าใจ ความรู้ลึกซึ้งนึกคิดของคนจีนในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทย

คำว่าคุณค่าของชีวิตนั้น มีความหมายที่ลึกและกว้าง การมีชีวิตคือการมีโอกาสนับมีค่าที่จะดำรงตนอยู่ในโลก ได้มีโอกาสรู้ลึกซึ้งนึกคิด รับรู้ถึงความสุขความทุกข์และเรียนรู้กลไกต่างๆ ของโลกที่เราดำรงอยู่ ได้มีโอกาสสะสมประสบการณ์ ทางขนบ วัฒนธรรม ความรู้ ค่านิยมต่างๆ ชีวิตจึงเป็นสิ่งที่มีความ

คุณค่าชีวิต คือชีวิตที่ดี ได้รับความอึดอ้อมจากการให้ คือการแบ่งปันสิ่งที่คิดงามให้แก่ผู้อื่น และจากการรับ คือรับความสุข ความสะดวก, ความสบาย, การยอมรับและสิ่งดีงามอื่นๆ ตามมาตรฐานของสังคมที่มนุษย์นั้นๆ อาศัยอยู่

เมื่อมนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้น มนุษย์ทุกคนย่อมใฝ่ฝันที่จะได้รับสิ่งที่คิดที่สุดในชีวิตปรารถนาจะหลบหนีความทุกข์ ปรารถนาจะพบความสุขความสำเร็จและใช้ชีวิตของตนให้มีคุณค่าสูงสุด ซึ่งคุณค่าในชีวิตในทัศนะแต่ละคนนั้นมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน ในกลุ่มคนที่นับถือศาสนาพุทธ คุณค่าของชีวิตของเขานั้นอาจหมายถึงการดำรงชีวิตที่ดีงามตามคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือในกลุ่มศาสนาคริสต์ คุณค่าชีวิตของเขานั้นอาจอยู่ที่การได้แบ่งปันความสุขให้กับผู้อื่น ในทัศนะของนักไทยอาจหมายถึงการได้ดำรงชีวิตอย่างมีอิสระภาพ และในทัศนะของคนจีน อาจหมายถึงชีวิตที่ได้รับประทานอาหารอิ่มท้องทุกมื้อ

สำหรับผู้มีเชื้อสายจีนในอำเภอเมือง พิษณุโลกนั้น หากเราถือเขาถือ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างจากเราแล้ว จะพบว่า ทักษะในการมองคุณค่าชีวิตของเขานั้น ได้รับอิทธิพลจาก “ความเป็นจีน” ของเขา และความเป็นจีนของเขานั้น ก็มีความเปลี่ยนแปลงอย่างไม่สิ้นสุด

ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นจีนกับคุณค่าชีวิต

(รัตนโกสินทร์ตอนต้น-การเปลี่ยนแปลงการปกครอง)

ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ พิษณุโลกอยู่ในกลุ่มเมืองหัวเมืองฝ่ายเหนือ ซึ่งในขณะนั้นมีความสำคัญต่อรัฐเป็นอย่างมาก เนื่องจากว่ารัฐในขณะนั้นต้องการฟื้นฟูประเทศให้เจริญรุ่งเรืองอีกครั้ง หลังจากที่ถูกพม่าโจมตีและประสบปัญหาสงครามตลอดมา วิธีในการแสวงหารายได้ของรัฐก็คือ การรวบรวมสินค้าที่มีค่าจากถิ่นต่างๆ ในประเทศ นำขึ้นเรือ ส่งออกไปยังประเทศคู่ค้าหลักซึ่งก็คือ ประเทศจีน

พิษณุโลกจึงเมืองที่มีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจเพราะเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าของป่า และเป็นเมืองที่มีหน้าที่ส่งส่วยให้แก่รัฐ บริเวณโดยรอบพิษณุโลกเป็นบริเวณที่มีของป่าและผลผลิตที่กำลังเป็นที่ต้องการในตลาด ดังนั้นจึงมีชาวจีนเป็นจำนวนมากที่ดำรงชีวิตอยู่และเป็นองค์ประกอบของระบบเศรษฐกิจดังกล่าว โดยปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจไทย เช่น เป็นพ่อค้าเร่ เป็นเลกส่วย เป็นเจ้าภาษีนายอากร หรือได้รับตำแหน่ง เพราะชาวจีน เป็นกลุ่มคนที่ไม่ติดกับภาระจากระบบการเกณฑ์แรงงานในสมัยดังกล่าว คนจีนนั้นปฏิบัติตามพันธกิจกับคนหลากหลายกลุ่ม และบางคนมีโอกาสนในการสะสมทรัพย์ โดยเฉพาะคนที่ได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าภาษีนายอากร ประมูลเก็บรายได้ในการผลิตต่างๆ ให้แก่รัฐ คนจีนเหล่านี้จะเข้าสู่ระบบศักดินา และได้รับเกียรติในสังคมมากกว่าคนไทยโดยทั่วไป ไม่เพียงแต่จะประสบความสำเร็จ เราพบว่า คนจีนที่เข้าไปสู่ระบบเศรษฐกิจส่วนล่างก็มีมาก เช่น การเป็นเลกส่วยในกองส่วย

ชีวิตความเป็นอยู่ของคนจีนในพิษณุโลกจะเป็นเช่นใดนั้น เราพบหลักฐานที่แสดงถึงทักษะต่อคุณค่าชีวิตที่คนจีนในพิษณุโลก ได้กล่าวเอาไว้ไม่น้อยมากเนื่องจากการบันทึกหลักฐานของรัฐ มักจะเป็นการพิจารณาจากมุมมองของผู้ปกครอง

นอกจากหลักฐานบางชิ้นที่กล่าวถึง ชาวจีนที่มีตำแหน่งเป็นหลวง และได้บูรณะพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

... ศุภมัตตพุทธศักราช 2376 ปีมะเมียศก ข้าจีนหลวงอุดม ไผ่ดริกับนางทับผู้
เป็นภรรยาเป็นบุตรท่านจีนหลวงแฉนางแจ่ม มีจิตเจตนาศัทธาเห็นว่า พระอุโบสถวัด
มหาธาตุ ปริกหักยั้งแต่โคกชี หามิอันใดที่จะกำบังรูปพระปฏิมากร ไผ่จึงคิดอ่านนิมนต์
ท่านอาจารย์ตี๋ฉวนนางพญาเป็นแม่งาน... ตื่นทรัพย์เป็นอันมาก... ข้าได้ลงทุนทำพระพิหาร
พระชินราชและพระอุโบสถเข้ากัน สำเร็จเสร็จสิ้นทรัพย์เป็นอันมาก ขอเศษผลศีลทาน
ที่ข้าได้กระทำในครั้งนี้ ให้สำเร็จนิพพาน'

จากข้อความข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า คนจีนในพิษณุโลกบางกลุ่ม โดยเฉพาะคนที่ได้รับตำแหน่งใน
ระบบศักดินา มีความผูกพันเป็นอย่างมากกับวิถีชีวิตในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความศรัทธาใน
เรื่องของพระพุทธศาสนา ในระยะเวลาดังกล่าว ความแตกต่างของความเป็นคนจีนกับความเป็น
กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในสังคมนั้นมีน้อย คนจีนสามารถแสดงออกซึ่งความเป็นคนจีนของตนหรือเข้า
ร่วมกับสังคมไทย เช่น เข้าระบบศักดินา คนจีนที่ปรากฏในหลักฐานนั้นเป็นชาวจีนที่เข้าสู่กระบวนการ
การกลายเป็นไทย มีทัศนคติต่อคุณค่าชีวิตที่คล้ายคลึงกันกับคนไทยชั้นสูง คือการที่มองว่า การทำบุญ
หรือการบริจาทานใดๆ ก็ตามเป็นการปฏิบัติดีตามครรลองของชีวิตที่มีคุณค่าตามหลักศาสนาพุทธ
และ การบรรลุถึงซึ่งนิพพาน เป็นจุดสุดยอดของชีวิตมนุษย์

ทัศนคติต่อคุณค่าชีวิตของคนจีนในชั้นสูงในขณะนั้น จึงมีแนวทางร่วมกันกับคนไทย โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งคนไทยชั้นสูง แต่ในขณะเดียวกัน ทัศนคติต่อคุณค่าชีวิตของคนจีนในระดับรองลงมา เรากลับ
ไม่พบหลักฐาน เนื่องจากในสมัยก่อน การบันทึกหลักฐานของทางราชการนั้นมักบันทึกคนที่มียศ
ตำแหน่งและมีความสำคัญ เช่น ผู้มีศักดินา ผู้มีฐานะร่ำรวย เจ้าเมือง กรรมการเมือง เป็นต้น คนจีนที่
มีชีวิตเป็นคนหาบเร่ขายของ เลกตัว ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ จึงไม่ปรากฏในหลักฐานให้เราวิเคราะห์

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ประเทศไทยมุ่งเน้นที่จะรวมศูนย์อำนาจจากท้องถิ่นมาสู่ส่วนกลางระบบ
การปกครองท้องถิ่นแต่เดิมซึ่งมีเจ้าเมืองหรือพระยาพิษณุโลกเป็นใหญ่หรือที่เรียกว่ากินเมือง เป็น
ระบบที่รัฐต้องการเปลี่ยนแปลงให้เป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล ความหมายของมณฑลเทศาภิบาลก็
คือ การรวมศูนย์การปกครองในบรรดาเมืองที่มีความใกล้เคียงกันในด้านภูมิศาสตร์มาอยู่ภายใต้
หน่วยการปกครองที่เรียกว่ามณฑล พิษณุโลกนั้นอยู่ในสังกัดมณฑลพิษณุโลกโดยมีศักดิ์เป็นที่ทำ
การมณฑลและเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการแห่งแรกของประเทศ การจัดการปกครองแบบมณฑล
พิษณุโลกได้ผลเป็นอย่างดีมากเพราะข้าหลวงเทศาภิบาลท่านแรก คือ เซย กัลยาณมิตร มีความเด็ด

¹ ชาญชัย สงวนให้, ประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก, หน้า 74.

ขาดในการปฏิบัติงาน การที่มณฑลพิษณุโลก เป็นเมืองแรกๆ ที่ได้รับการวางระบบราชการอย่างดี จึงมีส่วนทำให้ชีวิตของคนในสังคมรับรู้ถึงอำนาจจากส่วนกลางได้ชัดเจนยิ่ง

ในด้านของเศรษฐกิจนั้น อันที่จริงนับตั้งแต่ไทยลงนามในสนธิสัญญาเบาริงเป็นต้นมา กิจกรรมทางเศรษฐกิจในพิษณุโลก มีกว้างขวางและหลากหลายขึ้น ส่วนใหญ่เป็นการเกษตรกรรมและการผลิตเพื่อขาย สินค้าที่เป็นที่ต้องการของตลาด ก็คือสินค้าที่ผ่านการผลิต ไม่ว่าจะเป็น น้ำตาล ไม้ ขอนสัก หรือสินค้าหัตถอุตสาหกรรมอื่นๆ ประกอบกับต่อมาการก่อสร้างรถไฟสายเหนือ สถานีพิษณุโลกในปี พ.ศ. 2450. ได้นำพาความเจริญมาสู่พิษณุโลก ประโยชน์ของรถไฟนั้นมีส่วนช่วยให้เกิดการอพยพโยกย้ายประชากร และเพิ่มประสิทธิภาพในการขนส่งสินค้า เศรษฐกิจเมืองพิษณุโลก จึงเจริญเติบโตขึ้นเป็นอย่างมาก²

จากที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้ชีวิตของคนจีนในพิษณุโลกมีโอกาสดำเนินค้าขายสินค้ามากขึ้น โดยเฉพาะการค้าข้าว อีกทั้งบางส่วนได้เข้าสู่ระบบราชการ ระบบราชการนี้ นับว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้คนจีนในพิษณุโลกซึ่งมีทักษะต่อคุณค่าชีวิตที่สัมพันธ์กับสังคมไทยมากขึ้น และระบบราชการได้ให้ความหมายแก่ตัวตนของเขา แก่ชีวิตของเขา นอกเหนือจากความเป็นจีน

ชีวิตของคนจีนที่อยู่ในระบบราชการ มีตำแหน่งเป็นหลวง หรือเป็นขุนนั้น ต้องการความยอมรับและยกย่องจากตัวแทนอำนาจรัฐในท้องถิ่น การที่เป็นคนที่มีชื่อเสียงและมีความสัมพันธ์ที่ดีจากสังคมรอบข้างนั้น ทำให้ชาวจีนหลายคนภาคภูมิใจที่จะได้รับเกียรติเช่นนี้ นายอึ้งฮงเฮง หรือขุนศรีพานิช เป็นหนึ่งในบุคคลเหล่านี้ ซึ่งบุตรของท่านได้บันทึกความทรงจำถึงท่านว่า

...คุณพ่อและคุณแม่เป็นผู้ที่ใจบุญสุนทาน ในขณะที่ชีวิตท่านจะบำเพ็ญบุญกุศลทุกอย่าง เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า บวชพระ หรือสาธารณะกุศลที่มีผู้มีขอร้องให้ช่วย ท่านจะไม่ปฏิเสธ ยินดีช่วยเหลืออย่างเต็มความสามารถ คุณพ่อทั้งที่เป็นชาวจีนโดยกำเนิด เวลาท่านมีเทศน์มหาชาติ ท่านจะฟังตั้งแต่กัณฑ์แรกจนจบ ไม่ยอมออก ไปไหน ขณะนั้นคิดฉันจำได้คุณพ่อจะถวายกัณฑ์เทศน์ต่อพระด้วยมือของท่านเองทุกๆ กัณฑ์...³

² คุรายละเอียดยใน สุภาพรรณ ขอมล, "การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของภาคเหนือตอนล่างในช่วงปี พ.ศ. 2448 - 2484".

³ อนุสรณ์ในพิธีบรรจุศพ ขุนศรีพานิช (นายฮง ผู้กักดี), นางศรีพานิช(น้อย ผู้กักดี), นายชูศิลป์ ผู้กักดี (บุตร).

ข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ชีวิตของขุนศรีพานิชหรืออิงฮงเฮงนั้น อยู่ท่ามกลางบริบทที่ขณะนั้นให้ความสำคัญแก่ผู้ที่ทำประโยชน์ให้สังคม เขาร่วมประกอบประเพณีทางศาสนาพุทธ ไม่ว่าจะเป็นการทอดกฐิน การทอดผ้าป่า หรือช่วยงานสาธารณะต่างๆ ในการทำความดีเหล่านี้ สอดคล้องกันกับการทำความดีตามมาตรฐานสังคมไทย

ในขณะเดียวกัน ภรรยาของขุนศรีพานิช ก็ยังคงปฏิบัติตามธรรมเนียมจีนที่ค้ำจุนอยู่ โดยเฉพาะเรื่องการไหว้บรรพบุรุษ การทำต๋วยจิ้น การทำเซ็งเม้ง แสดงว่า ยังคงให้ความสำคัญกับพิธีกรรมจีนที่ค้ำจุน ซึ่งเป็นการแสดงความผูกพันกับวัฒนธรรมจีนอีกประการหนึ่งด้วย

การปฏิบัติตนอย่างผู้ที่มีจิตใจสูง รู้จักที่จะเสียสละของขุนศรีพานิช ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อกิจการงานและทำให้ผู้คนในสังคมยอมรับนับถือ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิตของท่านนั้นจะใช้ชีวิตค้ำจุนตามอย่างไทยหรือตามอย่างจีน ผู้เขียนคิดว่า ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว คนจีนใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทย และมีความรู้สึกเห็นว่สิ่งใดค้ำจุนตามค่านิยมไทยและใช้ชีวิตตามครรลองที่ค้ำจุนตามแบบจีนนั้น เหตุผลส่วนหนึ่งมาจากการที่รัฐมองคนจีนเสมือน “พลเมือง” ไทย ดังปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2450 รัชกาลที่ 5 ท่านได้ทรงมีพระราชดำรัสว่า

“...เราถือว่าพวกจีนนั้นเหมือนไม่เป็นคนต่างประเทศแต่หากว่าจะเป็นพลเมืองส่วนหนึ่ง...”

ในสมัยรัชกาลที่ 5 การดำรงชีวิตอยู่ภายใต้รัฐไทยของชาวจีนอาจไม่เพียงพอต่อประโยชน์ส่วนตนในชีวิตของเขา จึงมีชาวจีนที่เข้าร่วมกับองค์กรลับ ที่เรียกว่าฮั้งฮี้ ซึ่งฮั้งฮี้ มีอยู่ทั่วไปในเขตเมืองรอบๆ พินญ่โลก และมีปฏิสัมพันธ์กับชาวจีนพินญ่โลก เช่นในเมืองอุดรดิตต์ และเมืองนครสวรรค์

อีกหน่วยอำนาจหนึ่งที่ชาวจีนเข้าร่วมก็คือ การเป็นคนในบังคับต่างชาติ การเข้าเป็นคนในบังคับต่างชาตินี้ทำให้เขามีชีวิตที่ดีขึ้น เช่นการได้สิทธิสภาพนอกอาณาเขต เมื่อมีปัญหาหรือคดีความไม่ต้องขึ้นศาลของไทย และได้รับความคุ้มครองจากกงสุลของประเทศนั้นๆ ที่ตนสังกัดอยู่

การเข้าเป็นสมาชิกสมาคมลับและการเป็นคนในบังคับต่างชาตินี้ แม้ว่าจะส่งผลต่อชีวิตที่อาจมีอภิสิทธิบางประการเช่นการใช้สิทธิพลของความเป็นฮั้งฮี้ข่มขู่ในทางการค้า หรือ แอบอิงอำนาจกงสุลเมื่อมีคดีความ แต่ ลักษณะทั้งสองประการนั้น กลับไม่ได้รับความยอมรับจากสังคมไทย

⁴ อมรา พงศาพิชญ์, ความหลากหลายทางวัฒนธรรม(กระบวนการทัศน์และบทบาทในประชาสังคม)(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 144.

หลังจากที่ทางรถไฟได้สร้างเสร็จ มีความเคลื่อนไหวของชาวจีนในพิษณุโลก มีการอพยพเข้าอพยพออก มาจากทั้งในกรุงเทพฯ และจากแผ่นดินใหญ่ เหตุการณ์ดังกล่าว ประกอบกับการขยายตัวของเศรษฐกิจเสรีหลังจากที่ไทยลงนามในสนธิสัญญาเบาริงกับอังกฤษในปี พ.ศ. 2398 ทำให้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจในเมืองพิษณุโลก เป็นไปในทางการค้าขาย ไม่ว่าจะเป็นการค้าขายขึ้นล่องระหว่างเมืองพิษณุโลกกับเมืองอื่นๆ หรือการค้าภายในตัวเมืองพิษณุโลก คนจีนจึงได้มีโอกาสดำเนินการเข้าไปค้าขาย รับแลกเปลี่ยนสินค้า ในบริเวณริมแม่น้ำน่านซึ่งถือเป็นตลาดของเมือง มีแพร่น้ำเงินของจีน และ ร้านค้าทั้งสองชั้นและชั้นเดียวมากมาย

สังคมเมืองพิษณุโลกในขณะนั้น หากคนจีนไม่เข้าสู่ระบบราชการแล้วก็จะค้าขาย กลุ่มที่เลือกเข้าสู่ระบบราชการนั้น นอกจากจะเห็นว่ามีความรู้ในการดำรงชีวิตคล้ายคลึงกันกับวิถีชีวิตของคนไทยชั้นสูง ยังให้ความสำคัญต่อ “ ภาษาไทย ” ซึ่งในสังคมที่ระบบราชการมีความสำคัญและครอบคลุมกลไกทางสังคมทั้งหมด ความรู้ใน “ ภาษาไทย ” เป็นเครื่องมือที่จะทำให้เข้าถึง “ ชีวิตที่ประสบความสำเร็จ ” ผู้ที่มีการศึกษาก็จะมีโอกาสได้รับราชการ ได้รับตำแหน่งสูงในสังคม ตามอย่างที่มีคำกล่าวแบบไทยว่า “ การศึกษาจะทำให้เป็นเจ้าคนนายคน ”

อีกกลุ่มหนึ่ง คือกลุ่มคนจีนที่หันมาทำการค้าขาย การทำการค้าดังกล่าวต้องอาศัยพึ่งพาคนจีนกลุ่มอื่นๆ อีกทั้งต้องสร้างเครือข่ายทางการค้าในหมู่คนจีนด้วยกัน ประกอบกันกับในช่วงพ.ศ. 2454 มีการปฏิวัติประชาธิปไตย ทำให้รัฐบาลจีนหันมาเรียกร้องให้คนจีนโพ้นทะเลให้ความสนับสนุน และหันกลับมาผูกพันกับจีนแผ่นดินใหญ่อีกครั้ง หลังจาก ที่ รัฐบาลของจีนไม่เคยให้ความสนใจที่จะนับชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลกเป็นพลเมืองจีน

คนจีนในพิษณุโลกที่อพยพออกมาจากประเทศจีนใหม่ๆ ยังคงผูกพันกับความเป็นจีนที่แผ่นดินใหญ่อยู่ คนจีนกลุ่มดังกล่าว หันมาเน้นให้ความสนใจต่อภาษาจีน กับ ความเป็นจีน แบบที่ผูกพันกับจีนแผ่นดินใหญ่อีกครั้ง ภาษาจีน ถูกนำมาใช้ในการติดต่อสื่อสารหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นในทางเผยแพร่ลัทธิทางการเมืองหรือว่าในเครือข่ายการค้า การใช้ภาษาจีนติดต่อกัน เป็นการแสดงถึงความ เป็นพวกเดียวกัน ซึ่งความเป็นพวกเดียวกันดังกล่าว จะทำให้เขามีโอกาสที่เพิ่มพูนสถานะทางเศรษฐกิจ, สถานสัมพันธ์หรือสมาคมกับเหล่าผู้มีเชื้อสายจีนด้วยกัน และเข้าถึงวัฒนธรรมจีนได้อย่างลึกซึ้ง

คนจีนในพิษณุโลก นำโดยกลุ่มคนในตลาดเมืองพิษณุโลกซึ่งได้แก่

นายโตะ เซ่งเจียบ

นายลิ้มเผ่งปอ

นายเตี้ยกำซอ

ตั้งจิ้นฮวด

ก๊วยน้ำทั้งหลี่
 นายส่งเอี้ยงซ่า
 นายคั้งเอี้ยวค้อ
 นายอึ้งอยู่เฮง
 นายเอี้ยวเต็กเม้ง
 นายอึ้งฮงเฮง เป็นต้น

เกือบทั้งหมด ล้วนแล้วแต่เป็นพ่อค้าในตลาด นายโตะเซ่งเจียบนั้น เป็นเจ้าของร้านฮั่วฮงจัน นายลิ้มเผ่งปอ เป็นเจ้าของโรงสี นายเตี้ยก้าซอ เป็นผู้ก่อตั้งร้านฮะลัง นายคั้งจิ้นฮวด คั้งร้านคั้งจิ้นฮวด นายก๊วยน้ำทั้งหลี่ เป็นเจ้าของโรงแรม ทั้งหมดได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างโรงเรียนราษฎรที่เปิดสอนภาษาจีนขึ้นมา ชื่อว่าโรงเรียนแซหมิน

“ภาษาจีน” จึงเริ่มมีความสัมพันธ์กับคุณค่าของชีวิต ทั้งในด้านเศรษฐกิจ และการสื่อสารเพื่อแสดงความเป็นพวกเดียวกันในหมู่คนจีน คุณสมบัติเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่ทำให้ชีวิตของเขาดีขึ้น

อนึ่ง ข้อสังเกตในที่นี้ก็คือ ความเป็นจีนส่งผลต่อการมองตนเองของเขามากยิ่งขึ้นกว่าเดิม การสร้างสถาบันภาษาจีนนอกเหนือจากการแสดงความเป็นพวกเดียวกันในหมู่คนจีนแล้ว ยังทำให้ความแตกต่างชีวิตแบบจีนกับแบบไทยมีมากขึ้น โดยในช่วงนี้ ความเป็นจีนเริ่มสัมพันธ์กันกับคุณค่าชีวิตของคนจีนที่เน้นการค้าขายเป็นหลักมากยิ่งขึ้น

นโยบายจอมพลป. พิบูลสงคราม กับความเป็นจีนซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงชีวิตที่มีคุณค่า

ในสมัยการปกครองของจอมพลป. พิบูลสงคราม จอมพล ป. ได้ใช้นโยบายรัฐนิยม ซึ่งนโยบายรัฐนิยมนี้มีผลเป็นอย่างมากในการกำหนดทัศนะ “คุณค่าชีวิต” ของคนในสังคมขณะนั้น เนื่องด้วยจอมพล ป. ต้องการมุ่งเน้นที่จะพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่เป็นอารยะ ซึ่งจอมพลป. เรียกนโยบายนี้ว่าเป็นการ “สร้างชาติ”

การสร้างชาติของจอมพลป. นี้มีผลต่อคนในชาติ ดังเช่นการพูดถึงการสร้างคนสร้างครอบครัว ให้ดีเป็นการสร้างตัวเองให้ดีด้วยการ บำรุงร่างกายให้ปราศจากโรคภัย, ทำคนมีวัฒนธรรม มีธรรม

อันติ, ประพตติ ประพตติชอบ, แต่งกายเรียบร้อย, ประกอบอาชีพสุจริต, หมั่นศึกษาหาความรู้ และในด้านครอบครัวก็ให้หาที่พักสุขสบาย หาที่ดินทำกิน, ดูแลบ้านให้การศึกษาแก่บุตรหลาน เป็นต้น⁵

นโยบายสร้างชาติดังกล่าว เข้ามาสู่การรับรู้ของคนเมืองพิษณุโลก ผ่านการกระจายเสียงผ่านหนังสือพิมพ์ หน่วยงานราชการและรูปแบบทางวัฒนธรรมต่างๆ เช่น การแสดงละคร เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า หากรัฐไม่มองชาวจีนแยกจากชาวไทย ชาวจีนสามารถเข้าร่วมสร้างชาติในด้านความประพฤติตามที่รัฐกำหนดได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการทำตนเป็นคนดี ประพตติ เพราะลักษณะเช่นนี้เป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่มีได้เกี่ยวข้องกับความเป็นชาติพันธุ์ แต่นโยบายดังกล่าวกลับมีผลในทางปฏิบัติทางลบต่อคนจีน เนื่องด้วยเหตุผลหลายประการ ประการหนึ่งคือ การสร้างชาติดังกล่าว คือการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่คนไทย ซึ่งวิธีที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้วิธีหนึ่งคือ การสร้างคนอื่นขึ้นมา เพื่อเน้นย้ำให้เหล่าคนไทยรู้สึกถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น และเป็นพวกเดียวกัน คนอื่นของนโยบายนี้ ก็คือ คนชาติอื่นๆอาศัยอยู่ในเมืองไทย

สำหรับคนจีนนั้น มีความพยายามจากรัฐทำให้คนจีนเป็นคนอื่น ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 เนื่องด้วยเศรษฐกิจของชาติที่อยู่ในมือของชาวจีน พระองค์จึงได้ทรงแต่ง “ยิวแห่งบูรพทิศ” ซึ่งอธิบายให้เห็นว่า ความละโมภในทางเศรษฐกิจของคนจีนนั้น ทำให้คนไทยต้องพบกับปัญหาทางเศรษฐกิจ

แต่ในระยะแรกของสมัยการปกครองของจอมพลป.นั้น จอมพลป. ก็ได้ตระหนักดีในความจริงข้อที่ว่าคนจีนมีบทบาทมากในทางเศรษฐกิจ แม้จะสร้างคนจีนให้เป็น “คนอื่น” แต่ก็ยังเปิดช่องเพื่อรวมเอาคนจีนเข้าเป็น “ไทยใหม่” ซึ่งจอมพลป. หวังว่าจะใช้ประโยชน์นี้ เพื่อให้คนจีนสำนึกบุญคุณและให้สร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ประเทศ⁶ ในพ.ศ. 2480 จึงได้มีการเปิดการแสดงละครที่เน้นย้ำถึงความเป็นพี่น้องระหว่างไทย-จีน คือ ละครเรื่องพระเจ้ากรุงธน แต่ในการแสดงละครครั้งนั้น ไม่ได้ได้รับความยอมรับจากเหล่าพ่อค้าจีนในกรุงเทพฯ จอมพล ป. และหลวงวิจิตรวาทการซึ่งเป็นผู้วางแผนการกำหนดมาตรฐานต่างๆทางวัฒนธรรมในขณะนั้น ได้หันมาดำเนินนโยบายเน้นย้ำ ถึงความเป็นคนอื่นของชาวจีนเสียยิ่งกว่าเดิม⁷ คนจีน จึงกลายเป็นคนอื่นสำหรับรัฐไทยตั้งแต่นั้น เป็นต้นมา ก่อนที่จะกลับมามีพื้นที่ที่สามารถแสดงความเป็นจีนได้อย่างเสรีหลังทศวรรษ 2510

⁵ เทียมจันทร์ อำแหง, “บทบาททางการเมืองและการปกครองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2475-พ.ศ. 2487)”, หน้า 163.

⁶ สายชล สัตยานุรักษ์, *ความเปลี่ยนแปลงในการสร้าง “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” โดยหลวงวิจิตรวาทการ*, หน้า 99.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 100.

นโยบายดังกล่าวที่เน้นย้ำให้คนจีนเป็นคนอื่นของจอมพลป. มีปรากฏมากมาย ดังเช่น การประกาศห้ามชาวจีนจำหน่ายอาหารในสถานที่ราชการ^๘ , การประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพสำหรับคนไทย พุทธศักราช 2485 ซึ่งสงวนอาชีพดังต่อไปนี้ให้คนไทย คือ

การทำหรือหล่อพระพุทธรูป

การรับจ้างขายพระพุทธรูป

การตัดฟัน

การรับจ้างขายฟัน(เว้นแต่ขายย่อยในร้านชำ)

การเผาถ่าน

การรับจ้างขายถ่าน(เว้นแต่ขายย่อยในร้านชำ)

การทำขี้

การรับจ้างขายขี้(เว้นแต่ขายย่อยในร้านชำ)

การทำน้ำมันยาง

การรับจ้างขายน้ำมันยาง(เว้นแต่ขายย่อยในร้านชำ)

การทำไต้

การรับจ้างทำไต้(เว้นแต่ขายย่อยในร้านชำ)

การทำอิฐหรือรับจ้างขายอิฐ

การทำหมวกสตรี

การตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี

การซ่อมมะเกลือ

การทำสิ่งจักสานเฉพาะเป็นเครื่องใช้ในบ้านหรือโรงเรียน(เว้นแต่เสื่อ)

การทำเครื่องเงิน

การทำเครื่องถม

การแกะสลักลวดลายไทย

การเรียงพิมพ์ตัวอักษร

การทำดอกไม้เพลิง

การทำตุ๊กตาหรือของเล่นสำหรับเด็ก

การทำผ้าร่ม

การคัดหม

^๘ เทียมจันทร์ อำแหง, "บทบาททางการเมืองและการปกครองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2475-พ.ศ. 2487)", หน้า 186.

การเป็นทนายความ

การคิดค้น⁹

การตั้งห้ามดังกล่าวเป็นการจำกัดอาชีพซึ่งเป็นหนทางทำมาหากินของคนจีน และประกาศเรื่องมาในอีกหลายๆ ปีต่อจากนั้น

นอกจากนั้น ยังมีการจำกัดสิทธิในการดำเนินชีวิตอย่างอิสระ มีการประกาศพระราชกำหนดเขตหวงห้ามคนต่างด้าว ซึ่ง คนจีนจะถูกจำกัดสิทธิในการตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยอย่างอิสระ มีการห้ามซื้อขายที่ดินให้แก่คนจีน การไม่ให้ความสะดวกแก่คนจีนในการติดต่อราชการ คนจีนในพิษณุโลกต้องหันมาเผชิญความจริงที่ว่า ความเป็นจีนของเขานั้น มา ณ บัดนี้ เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิเสรีภาพที่พึงมีของพลเมืองไทย อีกทั้งทำให้เขานั้นเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจยากกว่ากลุ่มคนอื่นๆ ในสังคม หลายคนต้องอพยพย้ายจากเขตที่อยู่อาศัยเดิมในเมืองแพร่ ต้องทิ้งร้านค้าที่ใคร่เริ่มดำเนินการเอาไว้ และมาเริ่มต้นใหม่จากการไม่มีอะไรเลยที่พิษณุโลก¹⁰

ความรู้สึกดังกล่าวนี้ สร้างความคับข้องใจแก่หลายๆ คนที่ประสบเคราะห์กรรมเช่นนี้ เช่น ไม่สามารถซื้อที่ดินได้

“...เราซื้อที่ไม่ได้...เสียเปรียบ” ...”

ทั้งที่สิทธิในการหาซื้อที่เป็นของตน ในสมัยจอมพล ป. นั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการที่พลเมืองในรัฐจะหาที่ดินไว้สำหรับปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง แม้ว่าคนจีนหลายคนจะสะสมที่ดินก่อนหน้าที่จะมีนโยบายนี้ก็ตาม คนจีนจึง ไม่มีสิทธิ และ ความเสมอภาคเท่าเทียมกันกับคนอื่นๆ ในสังคม

จึงมีคนจีนที่เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยเพื่อที่จะได้รับการยอมรับและได้มีโอกาสดำรงชีวิตที่ดี การกลายเป็นไทยใน สมัยจอมพลป. คือการลดละเลิก คุณลักษณะของความเป็นจีนที่ทำให้เขาไม่ได้รับความเท่าเทียมกันกับผู้อื่นในสังคม การกลายเป็นไทยนี้ เช่น การเรียนภาษาไทย การเข้าสู่ระบบราชการเหมือนดังเช่นในสมัยรัชกาลที่ 5 และมากไปกว่านั้น คือการเปลี่ยนชื่อ เปลี่ยนนามสกุล เปลี่ยนรูปลักษณะภายนอกที่ดูเป็น “จีน” เช่นการแต่งกาย การพยายามพูดภาษาไทยให้ชัด

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 186-187.

¹⁰ สัมภาษณ์ ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม, 27 กันยายน 2542.

¹¹ สัมภาษณ์ นายอิงเปงสุย, 9 ตุลาคม 2542.

การเข้าสู่การกลายเป็นไทยในสมัยจอมพลป. นี้ มีเงื่อนไขที่ไม่ซับซ้อนมาก เนื่องจากในความเป็นจริง รัฐยังคงต้องการกลไกทางเศรษฐกิจเช่น คนจีนอยู่ คนไทยส่วนใหญ่ มักจะทำนา หรือไม่ก็ฝึกรากับราชการ ระบบเงินเดือน และมีทุนทรัพย์น้อยในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต้อง “ลงทุน”

ตัวอย่างของคนจีนในพิษณุโลกที่ลดลักษณะความเป็นจีนและได้รับความสำเร็จในชีวิตมีหลายคน เช่น ครู อมร หรือ เขียวจางนั้น แม้ว่าจะเป็นอาจารย์สอนโรงเรียนจีน แต่การ เปลี่ยนชื่อเป็นไทย และยืนยันว่าไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับการเมือง สำหรับครูอมร หรือ หวังอู่หมิงแล้วขอเพียงทำตามแบบที่รัฐบาลบอก ก็จะรู้สึกดีว่า

“...ชีวิตมันง่ายตาย สุขสบาย อยู่เมืองไทยนี้...เราไม่กลัว¹²...”

หรืออย่าง นาย สก ลาภสมทบ นายสกลนี้ ได้ก้าวเข้าสู่เวทีการเมืองในจังหวัด ได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภาจังหวัดหลายสมัย เมื่อก้าวเข้าสู่สมัยการปกครองของจอมพล ป. เขาก็ได้เปลี่ยนชื่อจาก สก ไปเป็น บุญ ลาภสมทบ

แต่บางคนแม้ว่าจะได้รับความลำบากในการซื้อขายที่ดิน แต่สำหรับเขาแล้ว เขาตามใจบิดาที่เลือกที่จะคงความเป็นจีนของตนไว้ เพราะบิดาของเขาคิดว่า การแสดงตนเป็นคนไทยเช่นถือสัญชาติไทยนี้ทำให้ลูกของตนมีความยากลำบาก

“... ไม่ถือสัญชาติไทย เพราะเคียดไม่ยอมให้ถูกเกณฑ์ทหาร¹³...”

แสดงว่าเงื่อนไขในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันของคนจีนแต่ละคนนั้น ทำให้เลือกที่จะลดความเป็นจีน หรือว่า ยังคงรักษาความความเป็นจีนเอาไว้

ในสมัยการปกครองของจอมพลป. นั้น ได้รวมถึงช่วงเวลาของความยากลำบากในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เอาไว้ด้วย พิษณุโลกเป็นอีกเมืองหนึ่งที่กองทัพญี่ปุ่นเข้ามาตั้ง ชาวเมืองพิษณุโลกได้พบเห็นชาวญี่ปุ่นเดินอยู่ในเมือง และพักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ความลำบากอีกประการของคนจีนกลุ่มที่ได้ก่อตั้งโรงเรียนจีนนั้นก็คือ การที่พวกเขาต้องถูกสั่งปิดโรงเรียนจีน การทำพิธีตามประเพณีใดๆ ก็ถูก “ย่นลง” หรือ “หดลง” ตามคำของชาวจีนนั้นมาก เมื่อผู้เขียนได้สอบถามถึงตัวอย่างของการย่นลงและหดลงนี้เป็นอย่างไร ก็ได้รับคำตอบ

¹² สัมภาษณ์ นายหวังอู่หมิง, 16 กันยายน 2542.

¹³ สัมภาษณ์ นายอิงเปงฮุย, 9 ตุลาคม 2542.

ว่า ดังเช่น การแต่งงานนั้น แต่เดิมคนจีนมักจะปิดถนนเลี้ยง ปิดร้านเลี้ยงดูผู้คน แต่ในสมัย สงคราม เขาทำเช่นนั้นไม่ได้ การแต่งงานแบบธรรมเนียมจีน แม้ในพิษณุโลกจะไม่ได้เคร่งครัดเสีย จนห้ามจัดงานแต่งงานแบบจีน คนจีนก็ยังรู้สึกว่ามันสนุกเหมือนแต่ก่อน

การถูกบีบคั้นเช่นนี้ กระทบต่อคนจีนในตลาดซึ่งไม่ได้เน้นในการกลายเป็ไทย ดังนั้น จึงมี ความพยายามในการศึกษาภาษาจีน เช่น แอบสอนตามไร่ ตามสวน หรือสั่งให้ลูกหลานอ่านหนังสือ ภาษาจีนเข้าไปเข้ามาที่บ้าน

หลังจากที่สงครามเลิก จีนถือคนเป็นผู้ชนะสงครามเหนือญี่ปุ่น ชีวิตของคนจีนในพิษณุโลก นั้นดีขึ้นตามลำดับ คำนึงชีวิต ความสะดวกสบายในชีวิตที่มีมากขึ้น เราดูจากการแสดงความเป็นจีน ที่เพิ่มมากขึ้น มีหลายองค์กร มีหลายสมาคม เช่น ในปี พ.ศ. 2488 ชาวจีนกลุ่มภาษาไหหลำนำโดย นาย กิ๋น แซ่ค่าน นายกี๊ แซ่ค่าน นายฮ่งตุน แซ่เหลียม นายบ่วนก้ง แซ่เฮง นายหยู่ตง แซ่ฮู่ นายมู่ฟง แซ่เหยา ร่วมกันก่อตั้งสมาคมไหหลำ มีการตั้งศาลเจ้าแม่ทับทิมหรือเจ้าแม่ด้ายบัวแดงหนึ่งซึ่งเป็น ศูนย์รวมใจของเหล่าชาวไหหลำอย่างเป็นทางการ

การเกิดขึ้นขององค์กรชาวจีนที่สำคัญมากอีกองค์กรหนึ่งคือ สมาคมจีน การเกิดขึ้นของสมาคม จีน เป็นองค์การที่ให้การช่วยเหลือในหมู่สมาชิกด้วยกัน และเป็นหลักให้แก่บรรดาคนจีนใน พิษณุโลก โดยเฉพาะคนจีนในตลาด จากการสัมภาษณ์ บุตรบุญธรรมของเจ้าแก้วโตะเซ่งเจียบ หนึ่งใน ผู้ร่วมก่อตั้ง โรงเรียนสันหมิน และ สมาคมจีนกล่าวว่า การมีสมาคมจีนนั้น เหล่าสมาชิกจะช่วย เหลือซึ่งกันและกัน

จุดประสงค์ของการตั้งสมาคมจีนก็คือ

1. เพื่อส่งเสริมความสามัคคี และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
2. เพื่อส่งเสริมการศึกษาและการสาธารณะแห่งประเทศจีนและประเทศไทย
3. เพื่อทำการช่วยเหลือสมาชิกให้เป็นพลเมืองดีตามโอกาสอันสมควร¹⁴

¹⁴ โบราณบัญญัติตั้งสมาคมหรือองค์การ เลขที่ 3.279/2490

¹⁵ การเน้นเป็นของผู้เขียน

ภาพของการเกิดขึ้นของสมาคมจีน จึงเป็นเสมือน เสาหลักที่คอยดูแลผู้ที่มีเชื้อสายจีนและเป็นสื่อกลางที่จะยกระดับความเป็นจีน ให้เป็นที่ยอมรับ และมีพื้นที่ในสังคมทั้งในพื้นที่ทางเศรษฐกิจและทางสังคม

ในการใช้ชีวิตส่วนคนนั้น คนจีนที่ใช้ชีวิตผ่านในช่วงนี้มาได้ และให้สัมภาษณ์แก่ผู้เขียน โดยส่วนใหญ่แล้วเห็นพ้องตรงกันว่า หลักการดำรงชีวิตให้พบกับความสุข สมบูรณ์นี้ ขึ้นอยู่กับจิตใจของคนด้วย ที่ทำให้ผ่านพ้นความยากลำบากมาได้ โดยหลักดังกล่าวคือ

“ขยัน ซื่อสัตย์ ประพฤติดี ไม่โกงเค้า”¹⁶

“ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน”¹⁷

คุณธรรมในการขยันประหยัดซื่อสัตย์ อดทน และไม่โกงนี้ เป็นคุณธรรมในการดำเนินชีวิตที่คนจีนหลายท่านในพินูโลกเน้นย้ำและให้ความสำคัญ สันนิษฐานว่า คุณธรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่พวกเขาคาดหวังว่าพวกเขาจะได้รับเช่นกันจากสังคมรอบข้าง โดยเฉพาะความซื่อสัตย์นั้น เป็นคุณธรรมที่สำคัญซึ่งไม่ว่าเขาจะปฏิบัติ หรือสังคมจะปฏิบัติเช่นนั้นแก่เขา แล้วแล้วแต่ส่งเสริมให้เขา นั้น มีความสุขมากยิ่งขึ้น

คุณค่าชีวิต ตามทัศนะของผู้มีเชื้อสายจีนในพินูโลก :

(ช่วงการปกครองของจอมพลสฤษดิ์- แนวโน้มในปัจจุบัน)

การขึ้นมาปกครองประเทศไทยในของจอมพลสฤษดิ์ รัชชัตนั้น เป็นช่วงเวลาที่ระบบเศรษฐกิจขยายตัวเป็นอย่างมาก ในพินูโลกนั้น จะพบว่า มีการเปิดห้างร้านค้าขายอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็น โรงสี โรงเลื่อย โรงน้ำแข็ง ร้านถ่ายรูป ห้างสรรพสินค้ารายย่อย ร้านขายผ้า ร้านค้าปลีก ตัวแทนจำหน่ายจักรยานยนต์ ตัวแทนจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้าเช่น จักรเย็บผ้า เตารีดไฟฟ้า ธนาคาร ร้านอาหารภัตตาคาร ร้านขายปากกา แวนดา เครื่องเขียน ตุรา ร้านขายทอง เพชร พลอย ร้านขายแบบเรียน ตำรา ชุดคู่มือครู ร้านขายอุปกรณ์ก่อสร้าง¹⁸

¹⁶ สัมภาษณ์ นายโตะตีเดี่ยว, 10 ตุลาคม 2543

¹⁷ สัมภาษณ์ นายซิม แซ่จอง วันที่ 27 กันยายน 2542.

¹⁸ อนุสรณ์การช่างสตรี, หน้าโฆษณา.

ร้านค้าดังกล่าว ล้วนแล้วแต่เป็นร้านค้าของคนจีน เช่นร้านสหวิชัย ร้านตั้งจูนก็ ร้านเอี้ยวเฮง ร้านง่วนฮั่วตั้ง ร้านฮะลัง โรงแรมกิมก็ โรงแรมบ้านเฮง โรงแรมสมัยนิยม ร้านหว่าฟอง ร้านหว่าเฮง ห้างเจริญภัณฑ์ โรงน้ำแข็งไทยสมบูรณ์ เป็นต้น การขยายตัวของการค้า ทำให้เกิดการไหลเวียนของเงินตราเป็นจำนวนมาก พิชญโลกในขณะนั้นมีความเจริญ มีน้ำประปา มีไฟฟ้า

ในสมัยนั้นมีการสร้างสะพานเคชาติวงศ์ ณ นครสวรรค์ และถนนสาย พิชญโลก- หล่มสัก ซึ่งได้รับความร่วมมือจากสหรัฐอเมริกา ทำให้ความเจริญเข้ามาสู่พิชญโลกโดยทางบกสะดวกขึ้นกว่าแต่ก่อน ในเวลาเดียวกันนี้เอง คนจีนในพิชญโลกยังมิได้หันไปจากข้อกล่าวหา ที่เป็นศัตรูของชาติไทย เพียงแต่ว่า การเป็นศัตรูของชาตินี้ มีรายละเอียดที่พวกเขาสามารถที่จะหลีกเลี่ยงที่จะถูกเพ่งเล็งได้มากกว่า ศัตรูของชาติไทยในขณะนั้น ก็คือ คอมมิวนิสต์

รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ดำเนินนโยบายทั้งด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ ตามแบบสหรัฐอเมริกา ซึ่งสหรัฐอเมริกา แสดงความจำนงชัดเจนว่า จะมอบความช่วยเหลือในทุกๆ ด้านแก่รัฐบาลของประเทศใดก็ตามที่ดำเนินการกวาดล้างคอมมิวนิสต์ และให้ความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ

ประเทศจีนนั้น หลังจากที่พรรคก๊กมินตั๋งปราชัยแก่พรรคคอมมิวนิสต์ทำให้ เจียงไคเช็คต้องหนีไปอยู่ที่เกาะไต้หวัน และดำเนินความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐอเมริกาเพื่อขอความช่วยเหลือจากสหรัฐในอเมริกา โดยหวังจะกลับไปยึดครองจีนแผ่นดินใหญ่อีกครั้งคนจีนโพ้นทะเลทั่วโลก รวมถึงในหลายๆ จังหวัดของประเทศไทย เป็นเป้าหมายหนึ่งที่พรรคก๊กมินตั๋งให้ความสำคัญและต้องการได้รับการสนับสนุนจากคนจีนเหล่านี้

ประเด็นก็คือ คนจีนที่อยู่ในประเทศไทย แม้จะเป็นคนจีน แต่ความเป็นจีนของเขานั้น ต้องระวังไม่ให้สัมพันธ์กันกับความเป็นคอมมิวนิสต์ และหากจะนิยมลัทธิทางการเมือง การแสดงตนเป็นผู้ชื่นชมก๊กมินตั๋ง จะไม่อันตรายแก่รัฐ เท่ากับการแสดงตนเป็นผู้นิยมเหมาเจ๋อตุง

คนจีนในพิชญโลกก็เช่นเดียวกัน ชีวิตของคนจีนในพิชญโลก จึงเผชิญทั้งความเปลี่ยนแปลงในการกลายเป็นไทยเพื่อเข้าร่วมสังคมกับคนไทย และเผชิญกับความสับสนต่อการแสดงความเป็นจีนที่มีการแบ่งเสียแล้วว่า เป็นจีน คอมมิวนิสต์ หรือว่า เป็นก๊กมินตั๋ง

คนจีนในพิชญโลกมีทัศนคติต่อสิ่งเหล่านี้แตกต่างกันออกไป ซึ่ง ความแตกต่างนี้ ส่วนหนึ่งมาจากพื้นฐานความแตกต่างในทางกลุ่มภาษา สถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และอุดมการณ์ทางการเมือง คนจีนส่วนใหญ่ที่ไม่ต้องการที่จะประสบกับความยากลำบากในชีวิต ก็เลือกที่จะดำรงชีวิตให้หนีห่างจากการเป็นคอมมิวนิสต์มากที่สุด การแสดงตน ว่าตน “ไม่ใช่คอมมิวนิสต์” ก็คือหันกลับมาให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี, การอุทิศตนให้กับการสาธารณกุศล, และการถวายความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์

การแสดงคนเป็นพุทธมามกะนี้ เราพบว่ามีการให้ความสำคัญต่อการทำบุญ การนับถือพระพุทธรูป และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาพุทธ ส่วนการแสดงคนเป็นบุคคลผู้จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์นี้ ปรากฏในการประดับพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ นอกจากนั้นยังประดับรูปของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เมืองพิษณุโลก ได้แก่ พระพุทธชินราช และ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

คนจีนอีกกลุ่มในขณะนั้น ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจรองลงไปนั้น เช่นกลุ่มชาวแคะในสวน¹⁹ กลุ่มชาวแคะในสวนนี้ ในสมัยก่อนนับว่า มีฐานะทางเศรษฐกิจเป็นรองกลุ่มคนจีนในตลาด อาชีพที่ทำก็คือการทำสวนผัก ทำไร่ผลไม้ เช่นฝรั่ง หรือไม้ก็ทำฟาร์ม เลี้ยงหมู การดำเนินชีวิตในสวนนั้น มีพื้นที่อยู่อาศัยที่ค่อนข้างห่างไกลจากเมือง และมีความเป็นอยู่ที่แยกออกจากมาจากกลุ่มชาวจีนในตลาด กลุ่มชาวแคะในสวนได้ตั้งโรงเรียนจีนขึ้นมา ชื่อว่าโรงเรียนเจียนหมิน ซึ่งโรงเรียนเจียนหมินนี้ ถูกปิดจากสันติบาลในราวพ.ศ. 2505 และผู้ร่วมก่อสร้างโรงเรียนถูกทำร้ายจนเสียชีวิต โดยเสียชีวิตในข้อกล่าวหาที่ว่า เขาเป็นคอมมิวนิสต์

ตั้งแต่นั้นมา กลุ่มคนจีนในสวน จึงหันมาเน้นย้ำก็คือ ความขยันและความสามัคคีในหมู่คนในสวน²⁰ จึงเป็นการสร้างความมั่นใจที่จะเผชิญหน้ากับคำกล่าวหาจากสังคมรอบข้างและจากรัฐ และเป็นการสร้างความรับรู้ที่ดีต่อตนเอง

หลังจากที่ไฟไหม้เมืองพิษณุโลก ในปี พ.ศ 2500 สภาพกายภาพของเมืองมีความเปลี่ยนแปลง กลุ่มคนในสวนและกลุ่มคนในตลาดเข้ามาปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น จนทำให้แนวโน้มของการดำรงชีวิตของชาวจีนในสมัยปัจจุบัน เราจะพบว่า ความแตกต่างในทางกลุ่มภาษานั้น ไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดถึงอีกต่อไป นอกไปเสียกว่านั้น ความสามัคคีถูกเน้นย้ำให้เป็นวิถีทางในการสมาคมกันระหว่างคนจีนกับเหล่าคนจีนด้วยกัน หรือกับสังคมเมืองพิษณุโลก

ในบรรดาเหล่าคนจีนด้วยกันนั้น มีการตั้งชมรม 7 สมาคม-มูลนิธิ ซึ่งได้รวมเอาสมาคมและมูลนิธิหลายหลากองค์กรจีน ได้แก่

สมาคมจีน พิษณุโลก

สมาคมไหหล้าภาคเหนือแห่งประเทศไทย

สมาคมมิตรภาพไทย-จีน สาขาพิษณุโลก

สมาคมฮากกา พิษณุโลก

¹⁹ มีคหบดีชาวแคะบางคนอยู่ในตลาด แต่ชาวแคะในสวนนั้นอยู่บริเวณทิศตะวันออกของทางรถไฟพิษณุโลก

²⁰ ดูรายละเอียดในบทที่ 5.

มูลนิธิประสาธน์สถาน
สมาคมคนจีนแผ่นดิน
สมาคมนักเรียนเก่าส่นหมิน

รายนามองค์กรข้างต้นนี้ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ามีกรรวมกลุ่มกันทั้งทางกลุ่มภาษา กลุ่มวัฒนธรรม กลุ่มองค์กรสาธารณะกุศล โรงเรียนจีน

การรวมกลุ่มองค์กรดังกล่าว ได้ให้ความสำคัญกับการร่วมสามัคคีกันทางธุรกิจ อันจะเป็นหนทางให้สังคมที่พวกเขาอยู่ร่วมกันนั้นมีความเจริญ ในสารของนายประสงค์ วชิราศรีศิริกุลผู้ซึ่งเป็นนายกสมาคมมิตรภาพไทย-จีน ได้กล่าวไว้ว่า

...เดิมนี่เมืองพิษณุโลกเจริญก้าวหน้าขึ้นมาก ตัวเมืองเจริญขยายตัวกว่าเมื่อ 40 ปีก่อนหลายเท่าตัว ถูกหลานชาวจีนแตกกิ่งก้านสาขาขยายธุรกิจการค้าใหญ่บ้างเล็กบ้าง...ที่แน่แท้คือ เมืองพิษณุโลกจะเป็นเมืองเศรษฐกิจที่มีศักยภาพสูงและเจริญก้าวหน้ากว่าจังหวัดอื่นเป็นแน่²¹

เราพบว่า ชีวิตที่ดีในความคิดของผู้มีเชื้อสายจีนในพิษณุโลกนั้น ในปัจจุบัน ให้ความสำคัญในทางบริโภคนิยม ควบคู่กันไปกับการให้ความสำคัญต่อคุณธรรม ความดี ความงามดังปรากฏในหลายที่ ของหนังสือที่ระลึกพิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติโรงเรียนส่นหมิน แต่เดิมนั้น ความสำคัญของโรงเรียนจีนโดยเฉพาะในสมัยที่คนจีนถูกเน้นย้ำให้เป็นคนอื่น คนจีนจะให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนภาษาจีนซึ่งเป็นภาษาที่แสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มคนจีน

แต่ต่อมา จะเห็นได้ว่า คุณค่าของการที่โรงเรียนส่นหมินดำรงอยู่ ไม่เพียงแต่จะหมายถึงโรงเรียนที่สอนกุลบุตร กุลธิดาชาวจีนเท่านั้น แต่ยังหมายถึง เครื่องหมายแห่งความเจริญรุ่งเรืองทั้งในทางจิตใจและทรัพย์สินทางวัตถุ ของเหล่าคนจีนในพิษณุโลก จะเห็นได้จากสารแสดงความยินดีที่เหล่าผู้มีเชื้อสายจีน กล่าวแก่พิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติครั้งนี้

...หวังว่าด้วยอาคารใหม่ที่มั่นคง แข็งแรงสวยงาม และพร้อมอุปกรณ์ทางการเรียนการสอน อันทรงประสิทธิภาพทันสมัย จักบันดาลให้โรงเรียนส่นหมินพัฒนาเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น อยู่เป็นรากฐานสำคัญ อำนวยคุณประโยชน์ทางการศึกษาแก่กุลบุตร

²¹ นายประสงค์ วชิราศรีศิริกุล, สาร, ที่ระลึกพิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนส่นหมิน จังหวัดพิษณุโลก.

กุลธิดา ชาวไทย และชาวจีน คู่เมืองพิษณุโลกสืบไป ตามตามเจตนาของบรรพบุรุษทุก
ประการเทอญ” ...

ข้อความข้างต้นมิเพียงแสดงให้เห็นถึง การให้ความสำคัญต่อคุณประโยชน์ทางการศึกษาที่ถูก
หลานคนจีนจะได้รับ ไปพร้อมๆ กันกับการเรียนในโรงเรียนที่อาคารและอุปกรณ์มีประสิทธิภาพ
เท่านั้น ยังรวมถึงการให้ความสำคัญต่อการสานต่อเจตนาของผู้มีเชื้อสายจีนรุ่นก่อน ๆ ในการ
จรรโลงโรงเรียนสืบหมิ่นไว้ เพียงแต่รายละเอียดในการจรรโลงนั้น ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการให้เหมาะ
สมแก่กาลเวลาที่เปลี่ยนไป และนับวัน ผู้คนจะให้ความสำคัญกับความเจริญ “ภายนอก” เกือบจะ
เท่ากับจิตใจ

และสำหรับการเตรียมตัวเพื่อพัฒนาโรงเรียนสืบหมิ่น ในอนาคตนั้น คณะกรรมการผู้ทรงคุณ
วุฒิท่านหนึ่งในสมาคมจีนและโรงเรียนสืบหมิ่นบันทึกไว้ว่า
เขามีโครงการที่จะ

- 1.ให้สร้างอาคารเพิ่มขึ้นอีก 1 หลัง ที่บริเวณด้านเหนือของโรงเรียน ควรจะเป็นอาคาร
สูง 7 ชั้น...
- 2.เป็นที่ตั้งและที่ทำการของชมรม 7 สมาคม-มูลนิธิ...
- 3.ให้มีสนามหญ้า สนามฟุตบอล สนามบาสเกตบอล สนามแบดมินตัน มีสระว่ายน้ำและ
อื่นๆ
- 4.ให้มีสถานที่จอดรถยนต์และจักรยานยนต์และพาหนะอื่นๆ อย่างพอเพียง”²²

ความรู้สึกนี้ เป็นที่รับรู้กันในวงกว้าง แม้แต่ ตัวแทนผู้ปกครองโรงเรียนสืบหมิ่นในปัจจุบัน ก็มี
ความภาคภูมิใจในโรงเรียน เพราะ

...ลูกชายลูกสาวได้ตั้งใจปรารถนา เพราะการอบรมสั่งสอนของทางโรงเรียน คิฉันยอม
รับว่าโรงเรียนสืบหมิ่นมีความทันสมัยมาก และ เพียบพร้อมไปด้วยเทคโนโลยี ก้าวสู่
ศตวรรษใหม่ อยู่ยุคคุณภาพการศึกษา” ...

²² นางเปรมฤดี ขามพูนท, สารแสดงความยินดี , ที่ระลึกพิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนสืบหมิ่น จังหวัด
พิษณุโลก.

²³ ไพโรจน์ วชิราศิริกุล, “สืบหมิ่น...โชติช่วงชัชวาล”, ที่ระลึกพิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนสืบหมิ่น
จังหวัดพิษณุโลก.

การช่วยเหลืองานสาธารณะกุศลก็ได้กลายมาเป็นสิ่งที่คนจีนในพิษณุโลกให้ความสำคัญยิ่งไม่ว่าจะเป็น การตั้งมูลนิธิประสาทบุญสถาน หนึ่งในผู้ที่ดำเนินงานในมูลนิธิประสาทบุญสถานตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง คือนายประทีป พิพิธยปรกรณ์ ได้กล่าวถึงความรู้สึกภาคภูมิใจที่ชีวิตของคนได้ทำงานเสียสละแก่ส่วนรวมว่า

...เราต้องการให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์อย่างแท้จริง การมาทำงานตรงนี้มี
ได้มีอามิสสินจ้างใดๆ เรามาทำงานด้วยใจจริง”ๆ...

และ

...ร่วมกันบริหารมูลนิธิแห่งนี้ให้เป็นผลสำเร็จคือการได้บุญเป็นสำคัญ คือเป็น
ผู้ให้²⁶มากกว่าจะเป็นผู้รับ...

ความภาคภูมิใจในการมีชีวิตอยู่ของคนจีนหลายคนจึงได้ทุ่มเทให้กับการทำงานสาธารณะกุศล ซึ่งการทำงานสาธารณะกุศลนี้ พบว่า นอกจากที่จะช่วยทำให้ชีวิตของคนจีนสมบูรณ์ขึ้นแล้ว ส่วนหนึ่งทำให้ผู้คนในสังคมเมืองพิษณุโลก ยอมรับตัวตนของเขา

เราเห็นได้ชัดจากคำกล่าวของนายนิพนธ์ กินาวงศ์ ซึ่งเป็นประธานที่ปรึกษาสมาคมฮากกาพิษณุโลก และนับเป็นกลุ่มผู้มีเชื้อสายจีนชั้นนำของเมืองพิษณุโลก

...ความสุขที่แท้จริงของมนุษย์เรา อยู่ที่การรวมกลุ่มและร่วมมือในการทำคุณ
ประโยชน์ให้แก่สังคม...”²⁷

²⁴ นางจงกลณี วิฑูรพงศ์, สารแสดงความยินดี, พระสถิตยิทธิเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนสันหมื่น จังหวัดพิษณุโลก.

²⁵ สัมภาษณ์ นาย ประทีป พิพิธยปรกรณ์, 4 กันยายน 2544 โดยนายปณิธิ ลีวพิพัฒน์

²⁶ การเน้นเป็นของผู้เขียน

²⁷ นิพนธ์ กินาวงศ์, สารอวยพร, หนังสืออนุสรณ์ฉลองครบรอบ 20 ปี พิธีเปิดป้ายอาคารสำนักงานและหอประชุมสมาคมฮากกา จังหวัดพิษณุโลก, หน้า 25.

ความคิดดังกล่าวข้างต้นเป็นความคิดของกลุ่มคนชั้นนำที่มีโอกาสทางการศึกษา และมีบทบาทมาในสมาคมจีน แต่ในความเป็นจริงมีคนจีนอีกหลายคนที่ไม่ได้ประสบความสำเร็จเช่นนั้น การดำรงชีวิตอยู่ของผู้ที่มีฐานะรองลงมา กลับให้ความสำคัญกับการทำมาหากิน การเคารพสิ่งใด หรือ หุ้มเทให้กับสิ่งใด มักจะมาพร้อมกับเหตุผลทางเศรษฐกิจว่า สิ่งเหล่านั้น ทำให้เขามีงานทำ มีรายได้ ดังเช่น คำกล่าว นายพัจิงเจีย ผู้มีเชื้อสายจีนที่มีบทบาทน้อย นายพัจิงเจียกล่าวว่า ทุกวันนี้เขาไม่ได้นับถือศาสนาใด หรือว่าปฏิบัติสิ่งใดไปพิเศษกว่าที่เป็นอยู่ ก็เพียงทำงาน อยู่กับลูกหลานไปเรื่อยๆ จะมีอยู่บ้างก็คือ การไหว้ปูนเถ้ากง ซึ่งพัจิงเจียคิดว่าเป็นสิ่งที่เขายึดถือปฏิบัติเป็นประจำ แต่เหตุผลที่ทำเพราะ พัวจิงเจียอาศัยทำงานรับจ้างให้กับทางศาลเจ้าอยู่ประจำ

“...เป็นอาชีพร มีดั่งก็เพราะปูนเถ้ากง”²⁸ ..

ค่านิยมในการใช้ชีวิตด้วยการเป็นผู้ให้ ผู้เสียสละนี้ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า เช่นเดียวกันกับสังคมไทย ที่เป็นค่านิยมในการดำเนินชีวิตในหมู่คนที่มืบทบาทในสังคม ในกลุ่มคนที่มีสถานะรองลงมานั้น ความเสียสละจะไม่ได้นำมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตมากเท่า

สรุป

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า คุณค่าชีวิตของผู้มีเชื้อสายจีนนั้น เมื่อเวลาเปลี่ยนไป ความเป็นจีนมีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนจีนต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นผลในการส่งเสริมความมั่นใจให้แก่เขาในบรรดาผู้มีเชื้อสายจีนด้วยกัน หรือแม้แต่มิผลในการทำให้เขาได้รับความยากลำบากในการดำเนินชีวิต และในปัจจุบันก็มีแนวโน้มว่า ผู้มีเชื้อสายจีนในพิชณโลก จะให้ความสำคัญกับการเข้าถึงชีวิตที่มีคุณค่า โดยผูกพันกับความเป็นจีนน้อยลง ในสังคมที่ไม่สนใจต่อความเป็นจีนหรือความเป็นไทยมากเท่าอดีตอีกต่อไป

โดยในสมัยที่รัตนโกสินทร์ตอนต้น จนถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐไทยนั้นไม่ได้มุ่งเน้นที่จะกำจัด ความเป็นชาติพันธุ์จีน และนับคนจีนเป็นเสมือนหนึ่งพลเมืองไทยอีกทั้งเป็นพลเมืองไทยที่มีความสามารถในการช่วยเพิ่มพูนรายได้ทางเศรษฐกิจให้แก่รัฐ คุณค่าในชีวิตของคนจีนจึงเป็นเช่นเดียวกันกับคนไทย และในหลักฐานที่พอจะปรากฏได้ เราพบว่า ในบางครั้ง ก็เป็นคุณค่าชีวิตในมาตรฐานเดียวกันกับคนไทยชั้นสูงด้วย

²⁸ สัมภาษณ์ นายพัจิงเจีย , วันที่ 10 กันยายน 2542.

ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ความเป็นจีนของคนจีนนั้น กลับเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต รัฐได้ใช้สื่อของรัฐ ทำให้คนจีน กลายเป็นกลุ่มคนที่แตกต่างไปจากคนไทยโดยสิ้นเชิง การทำให้แตกต่างจากคนไทยนอกจากจะสร้างความรู้สึกรังเกียจและเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงคุณภาพชีวิตที่ดีแล้วนั้น เขายังรู้สึกว่าเป็นกลุ่มคนที่แตกต่างจากผู้อื่นในสังคม จึงจะเห็นได้ว่าในช่วงเวลานี้นั้น คนจีนได้พยายามที่จะหลุดพ้นความยากลำบากดังกล่าว ซึ่งทางเลือกหนึ่งก็คือการที่เขานั้นเปลี่ยนแปลงตนให้เป็นคนไทยตามเงื่อนไขของรัฐ เช่น เปลี่ยนชื่อเรียกที่มาจากภาษาถิ่นจีนเสีย และแทนที่ด้วยคำไทยที่ไพเราะตามสมัยนิยม ในขณะเดียวกัน มีคนจีนบางกลุ่มที่รวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความเป็นพวกเดียวกันและรวมกลุ่มกันทางวัฒนธรรม เช่น การพยายามรักษาภาษาจีนไว้ด้วยการแอบเล่าเรียนตามบ้าน

แต่อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตในการศึกษาพบว่า มีคนจีนหลายคนที่ไม่่ว่าจะลดความเป็นจีนของตนลงเพื่อทำให้มีชีวิตที่ดีขึ้นแล้ว เขายังคงรักษาความเป็นจีนเอาไว้ในบางแง่มุม เช่น การปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีจีน การทำบุญจีน ไหว้เจ้า ทำเซิ้งเม้ง

และเมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 คนจีนได้หันกลับไปสู่การแสดงความเป็นจีน มีการสร้างสมาคมจีน การสร้างสมาคมไหหลำภาคเหนือแห่งประเทศไทย การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาจีน ซึ่งแสดงว่าความเป็นจีนยังคงมีความสำคัญในการดำเนินชีวิตอยู่มาก

แต่ต่อมา ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ มีความเปลี่ยนแปลงในพหุชนโลก ในด้านเศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจเงินตราเริ่มมีพลังเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก สินค้ามากมายหลายชนิด คนจีนในพหุชนโลกต้องพบกับแนวความคิดทุนนิยมและแนวคิดโลกาภิวัตน์ เศรษฐกิจดังกล่าวสร้างโอกาสให้แก่คนจีนที่จะมีพื้นที่ในสังคมได้ด้วยฐานะทางเศรษฐกิจ และเงื่อนไขในการประสบความสำเร็จในชีวิต ก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมจีน หรือความรู้ภาษาจีนเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป

ความเป็นจีนจึงมีบทบาทน้อยลงในการสร้าง “คุณค่าชีวิต” ให้กับผู้มีเชื้อสายจีนในพหุชนโลก เพราะเขามีทางเลือกอื่นๆ ที่สามารถสร้าง “คุณค่าชีวิต” ให้แก่ตัวของเขาได้ เช่น การมีความเป็นผู้เสียสละ ความสามัคคี การเป็นผู้ให้ และการเป็นผู้มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองทั้งทางจิตใจและทรัพย์สินวัตถุที่ตนมีนั่นเอง

บทที่ 8

บทสรุป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นความพยายามศึกษาและทำความเข้าใจกระบวนการนิยาม “ความเป็นจีน” ของผู้มีเชื้อสายจีน ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ว่ามีการปรับเปลี่ยน คัดแปลง ปรับตัว หรือสร้างใหม่ คำนิยามความเป็นจีน หรือไม่ อย่างไร และเมื่อเลื่อนไต่ในด้านเวลาเปลี่ยนไป จะทำให้นิยามต่างไปเช่นไร ภายใต้บริบทใด และหากมีภูมิหลังหรือสถานะบางอย่างต่างกันแม้จะเป็นกลุ่มจีนเช่นเดียวกันจะทำให้นิยามความเป็นจีนมีความแตกต่างไปหรือไม่

การศึกษาในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้หลักฐานส่วนใหญ่จากคำบอกเล่า, การสังเกต, และจากหนังสือในท้องถิ่นเอง งานชิ้นนี้ จึงเป็นเรื่องเล่าประกอบกับการตีความของผู้เขียนเป็นหลัก ช่วงเวลาที่เลือกศึกษานั้น จุดเริ่มเล่าเรื่องอยู่ที่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนกระทั่งสิ้นสุดสมัยของจอมพล ศถุย์ และช่วงเวลาที่ตั้งคำถามหลัก อยู่ที่สมัยของ จอมพลป. พิบูลสงคราม และสมัยของจอมพล ศถุย์ แต่แท้จริงงานชิ้นนี้จะกล่าวถึงแนวทางในการนิยามความเป็นจีนที่ต่อเนื่องกันมาก่อน ที่จะมาถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของจีนที่ทำให้ผู้มีเชื้อสายจีนในประเทศไทยสามารถแสดงความเป็นจีนออกมาได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้โดยเน้นว่า เมื่อความเป็นจีนถูกกล่าวหรือแสดงออกโดย คนที่แตกต่างที่มา แยกต่างกลุ่มอ้างอิงทางสังคม, เศรษฐกิจ หรือด้านใดๆก็ตาม หรือแม้แต่ในกาละ และเทศะที่แตกต่างกันไปก็จะทำให้นิยามหรือรับรู้ความเป็นจีนต่างกัน ความเป็นจีนจึงเป็นเรื่องที่เลื่อนไหล และเปลี่ยนที่ต่างกันไป ขึ้นอยู่กับว่าในขณะนั้น หรือในเงื่อนไขนั้นๆ ผู้ยึดถือ ให้ความสำคัญต่อจุดเน้นในด้านใด ความสำนึกต่อเรื่องราวที่ผ่านมาในอดีตของคน เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่บรรจุอยู่ในระบบคิดของคนทุกคน การสำนึกถึงความเป็นมาของตน ต่อเชื้อสาย ชาติพันธุ์ เป็นสิ่งที่แต่ละคนมีต่างกันไป ในบางครั้ง สำนึกร่วมต่ออดีตเป็นเครื่องมือที่คนใช้กล่าวอ้างถึงความเป็นพวกเดียวกัน หรือการเป็นคนละพวกกัน ในบางครั้งรายละเอียดในสำนึกนั้นถูกปรับให้แคบลง หรือขยายรายละเอียดให้มากขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่ได้รับจากการรับรู้ความเป็นจริงภายนอก

การอธิบาย ถึงความเป็นจีนในสำนึกต่ออดีตมีหลายระดับ เช่น การให้ความสำคัญต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ปรากฏในประวัติของวงศ์ตระกูล, คำสอนที่ถ่ายทอดผ่านกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ,การให้ความสำคัญต่อจารีตปฏิบัติ เช่นการให้ความสำคัญต่อระบบอาวุโส หรือแม้แต่การให้ความสำคัญต่อเรื่องราวอื่นๆ ในชีวิตของคนที่ยังอิงต่อความเป็นจีน หรือความเป็นไทย และเมื่อความเป็นจีนไม่สามารถครอบคลุมในการอธิบายเหตุผลที่มีต่อการกระทำนั้นๆ ได้ ก็จะกลายมาเป็น การอธิบายที่มี

“ความเป็นตัวของตัวเอง” มากยิ่งขึ้น สัญลักษณ์ หรือ นัยยะอะไรก็ตาม จะไม่สำคัญเท่าความเป็นตัวของตัวเองที่แปรเรื่องราวรอบๆ ตัว มาอธิบายและให้ความชอบธรรมแก่การกระทำนั้นๆ ของตน

ความสำคัญต่อความเป็นจีนของคนจีนในพินชุนโลกนั้นมีความเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา ในสมัยคันรึตุนโกสินทร์ ความเป็นจีนนั้นมีความหมายต่อรัฐในแง่ของรายได้จากการผูกปี้ และความเป็นจีนจะถูกแสดงออกอย่างไรก็ตาม นั้นไม่สำคัญต่อรัฐหากเขายังคงเป็นแรงงานทางเศรษฐกิจที่ดีได้ หลักฐานที่ปรากฏในสมัยคันรึตุนโกสินทร์ทำให้เราเห็นภาพว่า คนจีนบางกลุ่มมีโอกาที่เข้าไปร่วมสัมพันธ์กับชนชั้นศักดินาไทย ผ่านการดำรงตำแหน่งทางศักดินา และการมีสถานะสูงทางเศรษฐกิจ คนจีนกลุ่มดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่ามีโลกทัศน์ไปในทิศทางเดียวกันกับคนไทยชั้นสูง การแสดงความเป็นจีนนั้นเป็นเรื่องที่ปกติ แต่ในขณะที่เดียวกันเขารับเอาความเป็นไทยในด้านของการอ้างอิงตำแหน่งทางศักดินา ซึ่งทำให้เขาสามารถสะสมทุนเหนือกว่าใครได้ สำหรับคนจีนที่มีฐานะรองๆ ลงไปนั้น ในสมัยรัตนโกสินทร์หลักฐานไม่เอื้ออำนวยให้เราเห็นภาพของเขา เนื่องจากเอกสารที่รัฐติดต่อกับพินชุนโลก ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การส่งงานกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

จวบจนในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 6 ความเป็นจีน ได้ถูกแปรเปลี่ยนเป็น 2 ระดับ ระดับแรก ระบบราชการที่สถาปนาลงในพินชุนโลก ตั้งแต่สมัยมณฑลเทศาภิบาลเป็นต้นมาทำให้ผู้ที่ต้องการกลายเป็นไทยนั้น เข้ารับราชการ เรียนหนังสือไทย เช่นเดียวกับกับคนจีนที่ต้องสัมพันธ์และค้าขายกับรัฐ ดังที่พบในการอธิบายต่อที่มาหรือประวัติตระกูลในยุคที่ ระบบราชการเริ่มต้นขึ้นอย่างเข้มข้น มีการรับเอา ตัวแทน ของ อำนาจท้องถิ่นเช่น แม่ทัพฯ ข้าหลวงเทศา ฯ หรือแม้แต่ตัวแทนของอำนาจรัฐ มาใส่เข้าไปในวิธีการอธิบายความเป็นมาของตน ดังเช่นปรากฏในวิธีการบอกเล่าประวัติความเป็นมาของตระกูล มีการสร้างความสัมพันธ์อ้างอิงกับแม่ทัพ หรือแม้แต่กับจอมพล ป. พิบูลสงคราม แม้ว่าคนกลุ่มนี้จะยังรักษาความเป็นจีนไว้ในบางแง่

ในระดับที่ 2 ช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้น การปฏิวัติประชาชาติจีน ในพ.ศ. 2454 มีอิทธิพลให้ชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลกรวมถึงในพินชุนโลก หันกลับมาคำนึงถึงความเป็นจีนที่ผูกพันกับบ้านเกิดเมืองนอนของเขา ในพินชุนโลก เราพบการสำนึกเช่นนี้ เพราะมีการก่อตั้งโรงเรียนจีน ชื่อแซหมิน ซึ่งคำว่าแซหมินนี้แสดงให้เห็นถึงการสำนึกต่อความเป็นประชาชนอันมีบริบทอยู่ในสังคมจีนแผ่นดินใหญ่

ในสมัยจอมพลป. พิบูลสงคราม ความเป็นจีนในเชิงรูปลักษณ์ภายนอก เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจของรัฐ เช่น การติดต่อราชการ การขอซื้อที่ดิน การเข้ารับราชการ จึงทำให้เกิดการลดอัตลักษณ์แห่งความเป็นจีนจีนเหล่านี้ลง และบางคนที่ต้องอาศัยพึ่งพิงราชการมาก ถึงกับต้องแปลงสัญชาติ เป็นไทยซึ่งคนจีนที่เหลือนั้น เลือกที่จะเปลี่ยนอัตลักษณ์เหล่านี้หรือไม่ เพียงใด แล้วแต่เงื่อนไขเฉพาะในชีวิตของตนและกลุ่มที่ตนสังกัด เช่นบางคน เลือกใส่เสื้อผ้าแบบไทย

แต่ ไม่เปลี่ยนชื่อ หรือบางคนเปลี่ยนชื่อ แต่ไม่เปลี่ยนสัญชาติเป็นต้น คนจีนในพิษณุโลกนั้น ใช้ความเป็นไทย เพื่อเข้าถึงโอกาสในการเพิ่มพูนฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของตน อีกทั้งใช้ความเป็นไทยเพื่ออยู่ร่วมในสังคมกับผู้อื่น ในขณะเดียวกัน วิธีการในการกลายเป็นไทยนี้ ก็มีได้มีรายละเอียดที่เหมือนกัน ในสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม ผู้ที่ต้องการพึ่งพิงรัฐและราชการมาก จะแปลงสัญชาติให้กลายเป็นไทย และปรับอัตลักษณ์ภายนอกให้มีลักษณะเป็นไทยตามที่จอมพลป. ประกาศไว้ คนจีนที่พึ่งพิงรัฐรองลงมา เช่น กลุ่มคนจีนที่ค้าขายเป็นหลัก ก็จะปรับเพียงอัตลักษณ์ภายนอกให้ดูเป็นไทยไว้ ส่วนการแปลงสัญชาตินั้น จะอาศัยบุตรหลานของคนที่ถูกกลายเป็นคนสัญชาติไทยโดยกำเนิดตามกฎหมายของราชการ ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ความเป็นไทยนั้น ผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ประกอบกันกับวิธีการที่รัฐสื่อไปถึงคนในท้องถิ่น เป็นการสร้างความจงรักภักดีและซาบซึ้งในพระราชกรณียกิจ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความสำคัญต่อการติดภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของกษัตริย์ ในพิษณุโลกนั้น เริ่มมีการวางพระมาลา ถวายบังคมต่อบูรพกษัตริย์ไทยในช่วงเวลานั้น

ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีและความระแวงต่อความเป็นจีนที่มักมากับความเป็นคอมมิวนิสต์มีมากขึ้น ความเป็นจีนเริ่มมีความสำคัญน้อยลง คนจีนได้มีการนิยามตนเพื่อตอบรับระบบเศรษฐกิจแบบเสรี มีการลดความสำคัญของความเป็นจีนบางประการ และให้ความสำคัญต่อ ความเป็นสากล ดังเช่นกรณีของเจ้าแก้วแพ้ว ร้านขายยา สหพันธ์เภสัช เวลานี้เอง บางส่วนของกลุ่มภาษาถิ่นและที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ทำสวนทำไร่ของเมืองได้หากเผชิญกับบริบทของความไม่เท่าเทียมกันในบรรดากลุ่มจีนด้วยกัน เนื่องจากถูกผู้อื่นมองว่าแตกต่าง ทั้งทางฐานะ เศรษฐกิจ และความแตกต่างด้วยอุดมการณ์ทางการเมือง จึงมีการนิยามตนเองเพื่อตอบโต้ และแก้ไขสถานะความไม่เท่าเทียมกันดังกล่าว ดังเช่นกรณีการนิยามความเป็นจีน ด้วยการอธิบายถึงความ เป็นมาที่ลำบากของกลุ่มตน เพื่ออธิบายกลุ่มตนว่าเป็นคนมีความสามัคคี และนำเอาความเป็นคนจน จากภูมิหลังในอดีต มาแสดงโต้ตอบกับกลุ่มจีนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าตน

กลุ่มคนจีนที่อยู่ในตลาด เมื่อเผชิญกับบริบททางการเมืองที่เพ่งเล็งความเป็นจีนของเขา ว่าจะ เป็นศัตรูกับรัฐหรือไม่ ผู้มีเชื้อสายจีนบางกลุ่มก็ได้ “ลงไปเล่น” ในเวทีนั้น โดยใช้วิธีผนวกตนเองเข้า เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์อันน่าภาคภูมิใจ ดังเช่นที่กรณีของโรงเรียนสันหมิน ที่มีสถานะที่ ไม่ค่อยเป็นปัญหาแก่ส่วนกลางอยู่แล้ว ได้มีความพยายามในการผนวกความเป็นจีนของตน เข้ากับ รัฐบาลเจียงไคเช็คซึ่งเป็นที่ยอมรับของสหรัฐอเมริกาพันธมิตรของไทยในขณะนั้น

การนิยามที่น่าเสนอข้างต้น เป็นการนิยามตนของกลุ่มจีนที่มีความเป็นหนึ่งเดียวกันในบางแง่มุม เป็นหนึ่งเดียวกันตามหลักยึดที่พวกเขาสร้างขึ้นมา แต่กระนั้น ในส่วนของแต่ละบุคคล ก็มีการนิยามความเป็นจีนที่แตกต่างกันไป ตามแต่เงื่อนไขส่วนตัวของเขา ดังเช่น กรณี ของนายอินทร์

ปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกกลุ่มภาษา และการค้าขายในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีที่ต้องอาศัยความสัมพันธ์กับตลาดมากขึ้น ทำให้การแบ่งแยกกลุ่มภาษานั้นลดความสำคัญลงและเปลี่ยนเป็นการตอบรับความเป็นจีนที่ไม่แบ่งแยกกลุ่มภาษา ดังการก่อตั้งชมรม 7 สมาคม – มูลนิธิ มีการพยายามอธิบายให้ผู้มีเชื้อสายจีนในปัจจุบันคำนึงถึงความเป็นจีนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยกลุ่มคนผู้มีเชื้อสายจีนชั้นนำของเมือง ซึ่งในสมัยจอมพลสฤษดิ์นั้นเป็นกลุ่มที่เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีก่อนผู้อื่นดังเช่น นายบรรเลง รอบบรรเจิด ซึ่งปัจจุบันเป็นนายกสมาคมจีนนั้น ธุรกิจของเขาคือห้างสรรพสินค้าซึ่งความเป็นจีนที่ผูกพันกับกับระบบภาษาหรือแบ่งแยกกลุ่มภาษานั้นจึงเป็นอุปสรรคที่จะรวมความร่วมมือในเวลาที่คุณของผู้มีเชื้อสายจีนในท้องถิ่นต้องพบกับทุนจากถิ่นที่อื่น เช่นทุนจากตะวันตกในธุรกิจข้ามชาติ

ความเป็นจีนจึงเป็นสิ่งที่ลื่นไหลอยู่ตลอดเวลา และผูกพันกันกับความแปรผันของบริบทภายนอก เช่น เศรษฐกิจ การเมือง สังคม ซึ่งบริบทภายนอกดังกล่าว ไม่ได้มีภาวะที่คงที่อยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การรับรู้ความเป็นจีนจึงสัมพันธ์กันกับสิ่งที่เขาเผชิญ จึงแน่นอนว่า “ความเป็นจีน” ตามนิยามของชาวจีนในพินชุนโลกย่อมผันแปรลื่นไหลอย่างไม่สิ้นสุดในอนาคตข้างหน้า

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทยที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1171-1173. บัญชีเกณฑ์เครื่องทำพระเมรุ
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า จ.ศ. 1172

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1171-1173.

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1193. เลขที่ 20. บัญชีจำนวนเงินนำส่งไม้ขน
สักและขี้ผึ้ง

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1196-1200.

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1197. เลขที่ 52. บัญชีส่งเงินปีและผูกปี

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1202. เลขที่ 145. ใบบอกพิษณุโลก

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1205. เลขที่ 55. สารตราเจ้าพระยาจักรีถึง
พิษณุโลก เรื่อง ตั้งเงินจันเป็น หมั้นศรีสมบัติ นายอากรสมบัติสร

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1206. เลขที่ 143. ใบบอกเจ้าเมืองกรมการเมือง
เก็บเอาเงิน ทอง ช้าง น้ำ แก้ว ราษฎร

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1207. เลขที่ 43. สารตราเรื่องให้พระยาเพชร
พิชัย จัดแจงส่งย้ายกระสุนออกไปทำสวาย

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1207. เลขที่ 48. สารตราเรื่องตั้งให้เงินมากเป็น
ขุนชำนาญไพศาร นายอากรฯ

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1121. เลขที่ 20. ร่างตราเจ้าพระยาจักรีถึงเมือง
พิษณุโลก พิชัย ตั้งเงินฉายเป็น ขุนประมุขสมบัติ นายอากรยาสูบ

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 เล่ม 4.

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 เล่ม 5.

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1220. เลขที่ 104. หนังสือพระราชเสนา ถึงเจ้า
เมืองกรมการเมืองต่างๆ 10 เรื่อง

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1225. เลขที่ 79. เรื่องเจ้าภาษีเก็บไม่ได้ให้เจ้า
เมืองกรมการเมืองชำระ

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1126. เลขที่ 57. สารตราถึงเมืองพิษณุโลก เรื่อง
ให้ส่งคนสูบน้ำลงไปกรุงเทพฯ

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1127. เลขที่ 7. ทราน้อยเมืองพิษณุโลก ว่าด้วยที่
ไร่ส่วนฝ่ายจีนติว นายเนตร ณ. เดือน 9 ค่ำ ปีมะเส็ง สัปตศก

กองหอสมุดแห่งชาติ. จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1128. เลขที่ 161.

กองหอสมุดแห่งชาติ. ส.ร. 0201.72/9. เรื่อง : บุรณะจังหวัดพิษณุโลก (4-11 มิ.ย. 2486.)

กองหอสมุดแห่งชาติ. ส.ร. 0201.14/25. เรื่อง : การเข้าครอบครองโรงเรียนของชนชาติศัตรู พ.ศ.
2485.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.ร 14/109. เรื่องกรมพระยาดำรงฯ เสด็จตรวจราชการ
หัวเมืองเหนือ ปี ร.ศ. 111. (พ.ศ. 2435.) จดหมายกราบบังคมทูลแด่ พระ
บาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ 31 ธันวาคม ร.ศ. 111.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.51/10. รายงานตรวจราชการมณฑลพิษณุโลกของ
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ร.ศ. 117.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5 ยธ. 5.9/9. ญี่ปุ่นจะส่งกลีเข้ามาทำทางรถไฟสายเหนือ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.12. ก/4 (27) 24 ตุลาคม ร.ศ. 110.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.12. ก/1 (21-22) ร.ศ. 98.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.12 ก/1 (119) ศก.101. บอกลเมืองพิษณุโลก

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.12 ค/6 ไปบอกลเมืองพิษณุโลก

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.12 ก/4 ไปบอกลเมืองนครสวรรค์ (มกราคม ร.ศ.
102 – พฤศจิกายน ร.ศ. 106)

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.14/81 รายงานกรมหลวงดำรงฯ ตรวจมณฑล
พายัพ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2.14/82 รายงานกรมหลวงดำรงฯ ตรวจราชการ
เมืองพิศิต เมืองพิษณุโลก ร.ศ. 117.

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 6 หน้า 31. 3/38. พ่อค้าข้าววมณฑลพิษณุโลกร้องทุกข์
เรื่องข้าวค้างอยู่ในรถไฟ (9-10 ก.ค.)

เอกสารมหาดไทย รัชกาลที่ 6 ม/6, 9 สิงหาคม ร.ศ. 131.

เอกสารมหาดไทย 2.2/108 เรื่อง ส่งสำเนาหนังสือหมู เรื่องสนับสนุนให้คนไทยทำการค้า ไปให้
กรมโฆษณากระจายเสียงทางวิทยุ พ.ศ. 2482.

เอกสารมหาดไทย 2.2 3/90. เรื่อง ข้าหลวงฯ พิษณุโลกเสนอความคิดเห็นเรื่องควรแก้ไขวิธีรับ
บำเหน็จบำนาญ หรือให้ผู้ที่ได้รับมีโอกาสกล้าทำการแข่งขันกับชนต่าง
ค้ำในเชิงค้าขาย พ.ศ. 2484.

เอกสารมหาดไทย 2.2.5/511. เรื่องคณะกรรมการจังหวัดพิษณุโลกรายงานการหาเงินบำรุงกองทัพ
ไทย (พ.ศ. 2483.)

เอกสารมหาดไทย 5.16.19/27. เรื่องข่าวหนังสือพิมพ์ จ. พิษณุโลก พ.ศ. 2480.

เอกสารมหาดไทย 5.16.19/29. เรื่องข่าวหนังสือพิมพ์ จ. พิษณุโลก พ.ศ. 2480.

เอกสารมหาดไทย 56 81/2480. วันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2480.

เอกสารภาษาไทยที่ตีพิมพ์แล้ว

เกษียร เตชะพีระ. จินตนากรรมชาติที่ไม่เป็นชุมชน: คนชั้นกลางถูกจีนกับชาตินิยมโดยรัฐของ
ไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาและฝึกอบรมนักข่าว, 2537.

เกษียร เตชะพีระ. แลลอลลายมังกร: รวมข้อเขียนว่าด้วยความเป็นจีนในสยาม. พระนคร: โครงการ
จัดพิมพ์คบไฟ, 2527.

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. ชาวจีนในประเทศไทย. พระนคร : แพรวพิทยา, 2517.

ขวัญเมือง จันทโรจณี บรรณาธิการ. เอกสารสัมมนาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง. ภาค
วิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2539.

คุรุลิขิต (ฉบับรับประกาศนียบัตรอนุสรณ์). พิษณุโลก : ม.ป.ท., 2500.

จอห์น. คนแะกวน. กรุงเทพฯ : วิทวัส, 2522.

จิตรา ก่อฉันทเกียรติ. ความรู้เรื่องจีนจากผู้เฒ่า. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า พิมพ์ครั้งที่ 5 , 2538.

จิตรา ก่อฉันทเกียรติ. ตี๋ หนั่ง เกี้ย. กรุงเทพฯ : ร.พ. กรุงเทพฯ พิมพ์ครั้งที่ 2 , 2538.

จิตรา ก่อฉันทเกียรติ. บ่วง สี่ อยู่ อี : ทุกเรื่องให้สมปรารถนา. กรุงเทพฯ : แพรวสำนักพิมพ์ พิมพ์
ครั้งที่ 2 , 2540.

จิราภรณ์ สถาปนาวรรณะ. บันทึกของคนท้องถิ่น. พิษณุโลก: โครงการท้องถิ่นศึกษา
มหาวิทยาลัยนเรศวร, 25423.

จิราภรณ์ สถาปนาวรรณะ. ประวัติศาสตร์สังคมเมืองพิษณุโลก พ.ศ. 2475-2503 รายงานการวิจัย.
มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก, 2542.

จิรวาสต์ ปันยารชุน. *ชีวประวัติและผลงานของท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม* จัดพิมพ์ในโอกาสครบรอบ 100 ปี จอมพลป.พิบูลสงคราม, พิมพ์ครั้งที่ 3 , 2540.

เจนนิเฟอร์ เวย์น กุซแมน, ชื่นจิตร อำไพพรรณ แปล, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บรรณาธิการ. *การค้าทางเรือสำเภา จีน – สยาม ยุคต้นรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2528.

ญาคา ประภาพันธุ์. *ระบบเจ้าภาษีนายอากรสมัยกรุงธนบุรี*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2524.

เดช บุญนาค. *การปกครองระบบเทศาภิบาลประเทศสยาม พ.ศ.2435 – 2458*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำรา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.

ทักษ์ เถลิ้มเตียรณ. *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

ธิดา สารยาและคณะ, สุจิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการ. *พลิกประวัติศาสตร์แคว้นสุโขทัย*. กรุงเทพฯ : มติชน, 2540.

นริศรานูวัติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา. *จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก*. พระนคร : โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์, 2506.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. *ชาติไทย เมืองไทย แบบเรียนและอนุสาวรีย์ ว่าด้วยวัฒนธรรม รัฐ และรูปการจิตสำนึก*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2538.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. *ปากไก่และใบเรือ : ว่าด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์-วรรณกรรมต้นรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2527.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. *วัฒนธรรมความจน*. กรุงเทพฯ : แพร่สำนักพิมพ์, 2541.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. *สองหน้าสังคมไทย : บทวิพากษ์โครงสร้างอารยธรรมไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผู้จัดการ, 2539.

บุญศักดิ์ แสงระวี. *สืบค้นคดี 225 แะ (เท่าที่พบเห็นในเมืองไทย)*. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา, 2534.

เบนจามิน เอ บัทสัน, กาญจน์ ละอองศรี บรรณาธิการแปล. *อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชในสยาม*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราฯ, 2543.

เบเกอร์ คริส , ผาสุก พงษ์ไพจิตร. *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพ*. ซิลค์เวอร์มบุคส์, 2539.

ประชุมพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร : คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี, 2509.

- ปาลเลกัวซ์ ฌอง แบปติสต์, สันต์ โกมลบุตร แปล. *เล่าเรื่องกรุงสยาม*. กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า, 2520.
- พรรณี นัทรพลรักษ์ และคณะ ผู้แปล. *สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ : มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529.
- พลกุล อังกนันท์. *บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. พระนคร : วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ประจักษ์การพิมพ์, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2515.
- พิรยุทธ สุเทพศิริ. *เถาอุกเทพเจ้าแห่งการค้าขายของจีน*. กรุงเทพฯ : ศรีอยุธยา, 2540.
- พรีนา บรูมฟิลด์ เขียน, หยกแดง แปล, โชติช่วง นาคอน บรรณาธิการ. *ความเชื่อชาวจีน*. กรุงเทพฯ : พิมพ์วาด, 2532.
- มรกต เจวจินคา. *ภาพลักษณ์ปริศนา มนุษย์กับการเมืองไทย พ.ศ. 2475 – 2526*. กรุงเทพฯ : โครงการหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์, 2543.
- ถ. เสถียรสุด. *ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจีน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ กอ ไร่, พิมพ์ครั้งที่ 5, 2529.
- วิลเลียม สกินเนอร์. *สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. *เมืองโบราณในอาณาจักรสุโขทัย : รายงานการวิจัย*. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.
- สมบุญ สุขสำราญ. *ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน*. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- สายชล สัตยานุรักษ์. *ความเปลี่ยนแปลงในการสร้าง “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” โดยหลวงวิจิตรวาทการ*. เอกสารถ่ายสำเนา, 2544.
- สุภรณ์ โอเจริญ. บรรณาธิการ. *นครสวรรค์ : รัฐกึ่งกลาง. รายงานสัมมนาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์*. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์การพิมพ์, 2528.
- สุภางค์ จันทวานิช และ คณะ. *ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคอาเซียนที่เฉาซัน*. รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2334-2539.
- สุวรรณ สุคนธา. *เรื่องสั้นชุด สวนสัตว์ (ม.ท.ป.) ประพันธ์สาส์น*, 2518.
- หาญชัย สงวนให้. *ประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก*. ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น สำนักวิจัย, สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม, 2541.

หลิน ปัน ,เกียร เตชะพีระ แปล. *อึ่งตี่เกีย : เรื่องราวของชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลก*. กรุงเทพฯ : คบไฟ 2540.

อมรา พงศาพิชญ์. *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม(กระบวนการทัศน์และบทบาทในประชาสังคม)*.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

อรุณ ภักดีประไพ. *ประวัติของ อรุณ ภักดีประไพ*. เอกสารถ่ายสำเนาและประกอบการสัมภาษณ์

อรุณ ภักดีประไพ. *ความเป็นมาของสตรีไทย ในความทรงจำของ นาย อรุณ ภักดีประไพ*.

เอจิจิ มูราชิม่า, วรศักดิ์ มหัทธโนบล แปลและบรรณาธิการ. *การเมืองจีนสยาม การเคลื่อนไหวทาง*

การเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ค.ศ. 1925 – 1941, กรุงเทพฯ : สถาบัน

เอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

หนังสืออนุสรณ์

ที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพ นาง มณี สุขโรจน์ ณ วัดสระแก้วปทุมทอง 19 มิ.ย. 2544

ที่ระลึกพิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนถิ่นหมื่น จังหวัดพิษณุโลก วันที่ 30 มีนาคม

พ.ศ. 2543.

ที่ระลึกสมาคมไหหล้าภาคเหนือแห่งประเทศไทย. การประชุมชาวไหหล้าภาคเหนือสัญญาครั้งที่

9/2544. ณ. สมาคมไหหล้าภาคเหนือแห่งประเทศไทย จ. พิษณุโลก 18 ต.ค. 2544.

บรรณานุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณป้าจอน จันทร์ประเสริฐ,บ.ช. ณ วัดสุนทร

ประดิษฐ์ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก วันเสาร์ที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2524.

เบนทูล-ศกา บุญอดิ อนุสรณ์.พิษณุโลก : อมรินทร์พรินติ้ง, 2537.

ประวัติและปณิกะต่างๆเกี่ยวกับเมืองพิษณุโลก. พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพ สิริบุญโญ ภิกขุ

(บุญทิว บุญเขตต์) ณ เมรุวัดคาประขาวหาย (เดาไห) อ. เมือง จ. พิษณุโลก วันที่ 19

เม.ย. 2530.

อนุสรณ์การช่างสตรีพิษณุโลก. พิษณุโลก : พินิจการพิมพ์, 2504.

อนุสรณ์ครบรอบ 20 ปี พิธีเปิดป้ายอาคารสำนักงานและหอประชุมสมาคมฮากกา จังหวัดพิษณุโลก.

พิษณุโลก : ม.ป.ท., 2539.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ครูสังวาลย์ สุขโรจน์. ณ. เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ 1

เมษายน พ.ศ. 2532.

อนุสรณ์สถาปนาภิเศกหลวงพ่อนุทิว สิริบุญ โย (ครุฑวิ บรมเขตต์) ณ วัดตาปะขาวหาย ตำบลหัว
รอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก วันอาทิตย์ที่ 19 เมษายน 2530.

อนุสรณ์ในพิธีบรรจุศพขุนศรีพานิช (นายฮง ผู้ภักดี), นางศรีพานิช (น้อย ผู้ภักดี), นายชูศิลป์ ผู้ภักดี
(บุตร) ณ วัดธรรมจักร จังหวัดพิษณุโลก วันที่ 2 พฤษภาคม 2527.

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายขาวปิยะพงศ์ จ.ม. ณ เมรุวัดธรรมจักร อำเภอเมือง
พิษณุโลก เสาที่ 29 พฤศจิกายน 2529.

อนุสรณ์เนื่องในงานสถาปนาภิเศก นายทอง แสงศิริ ณ วัดสระแก้วปทุมทอง อำเภอเมือง จังหวัด
พิษณุโลก วันเสาร์ที่ 1 กรกฎาคม 2515.

อนุสรณ์ 100 ปี โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม (2442-2542). พิษณุโลก : โรงพิมพ์ประชามติ, 2542.

บทความ

ธงชัย วินิจจะกุล. “ประวัติศาสตร์การสร้างตัวคน”. *อยู่เมืองไทย. รวมบทความทางสังคมศาสตร์*
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

สิริวิชัย. บทความ “60 ปี แห่งการเปลี่ยนแปลง ไทย-สยาม นามนั้นสำคัญไฉน”. *เนชั่นสุดสัปดาห์*, ปี
8 ฉบับ 389 18 – 24 พฤศจิกายน, 2542.

อภิญา เพ็ญฟูสกุล . กระบวนการสร้าง “ความรู้เกี่ยวกับความเป็นจริงทางสังคม”. *วารสารร่วม*
พฤษภาคม ปี 6 ฉบับ 21 (เม.ย – มิ.ย), 2530.

วิทยานิพนธ์

ขวัญเมือง จันทโรจณี. *ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของหัวเมืองฝ่ายเหนือในสมัยรัตนโกสินทร์*
ตอนต้น(พ.ศ. 2325 – 2394). วิทยานิพนธ์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

ทวิช จตุรพฤษ. *พิธีกรรมเพื่อสืบทอดความเป็นชาติพันธุ์ของชาวเขายากจน : การศึกษาการปรับ*
ตัวทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าลีซอในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ สาขาการพัฒนา
สังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538.

- เทียมจันทร์ อ้าแหว.บทบาททางการเมืองและการปกครองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2475-พ.ศ. 2487). วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- นฤมล วัฒนพานิช. ระบบเทศบาลกับผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจมหณฑลพิษณุโลก (พ.ศ. 2437-2476). วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2526.
- ประภาวดี จตุวิริยพรชัย.ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวจีนกลุ่มภาษาต่างๆ ในจังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา.มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2538.
- ปลายอ้อ ชนชนนท์. บทบาทนายทุนพ่อค้าที่มีต่อการก่อตัวและขยายตัวของทุนนิยมภาคเหนือของประเทศไทย พ.ศ.2464 – 2523. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ภูวคณ ทรงประเสริฐ. นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย(พ.ศ. 2475 – 2500) . วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2519.
- มัลลิกา เรืองระพี. บทบาทของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ สังคมและศิลปกรรมไทย สมัยรัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตน โกสินทร์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- ยุทธนา วรณปิติกุล. พิธีกรรมกินเจในสังคมชาวจีนภาคใต้ : กรณีชาวจีนใน อ. ตะกั่วป่า จ. พังงา. วิทยานิพนธ์คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- วิภาวดี พงษ์ประพันธ์. บทบาทของชุมชนคริสเตียนในสังคมไทย : กรณีศึกษาการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงของชุมชนคริสเตียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2541.
- ศรศักดิ์ ชูสวัสดิ์. ผูกปี: การจัดเก็บเงินค่าแรงแทนการเกณฑ์แรงงานจากคนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- สมบัติ บุญคำเมือง. ปัญหาการนิยามความหมายของป่า และการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ : กรณีชาวลานู. วิทยานิพนธ์ สาขาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.

สุภาพรณ ขอผล. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของภาคเหนือตอนล่าง ในช่วงปี พ.ศ. 2448-2484.

วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.

อมรรัตน์ ชัยรัตน์. วรรณกรรมประกอบประเพณีดูไฟของชาวจีนไหหลำในพินญโลก : การ

วิเคราะห์ในแนวหน้าที่นิยม. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนคร

รินทรวิโรฒ พินญโลก, 2531.

เอกสารต่างประเทศที่ตีพิมพ์แล้ว

Bernard, Alan and Jonathan Spencer. Ed. *Encyclopedia of Social and Culture Anthropology*.

New York : Route Ledge, 1998.

Coughlin, Richard J. *Double Identity: The Chinese in Modern Thailand*. New York : Oxford

University Press, 1960.

Gellner, Ernest, *Nations and Nationalism*. Oxford ; Basil Blackwell , 1983.

Keyes, Charles F. *Ethnic adaptation and Identity: The Karen on the Thai frontier with Burma*.

Philadelphia: Institute for The study of Human Issues, C. 1979.

Lukacs, John, *Historical Consciousness*. New York: Harper & Row. 1968.

Reynolds, Craig J. .Ed. *National Identity and Its Defenders Thailand 1939-1989*. Thailand:

Silkworm books, 1993.

Soren Ockey, James, *Business Leaders, Gangsters, And The middle class : Societal Group and*

Civilian Rule in Thailand. Dissertation, Faculty of The Graduate School, Cornell

University. 1992.

Skinner, G. William. *Chinese Society in Thailand: An Analytical History*. Ithaca, New York:

Cornell University Press, 1957.

Ward, Barbara. E. *Through other eyes: Essays in Understanding Conscious Models mostly in*

Hong Kong. Hong kong: Chinese University Press, 1985.

Wijeyewardene, Gehen. Ed . *Ethnic Groups across National Boundaries in Mainland Southeast*

Asia. Singapore, Institute of Southeast Asian Study. 1990.

Woodward , Kathryn . Ed. *Identity and Difference*. London : Sage, 1977.

การสัมภาษณ์

นางจิรนันท์ สุคารัตน์	สัมภาษณ์ วันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2544 สถานที่ หอพักสุคารัตน์
นายเจา อ่อนผิน	สัมภาษณ์วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ.2543 สถานที่ บ้านพัก ถนนอยู่ทอง
นายчим แซ่จ้อง	สัมภาษณ์ วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2542. สถานที่ ร้านจีนฮวดหลี
นายโต๊ะ ดี เลี้ยว	สัมภาษณ์ วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2543 สถานที่ ร้านไทยเจริญ
นายธนะพงษ์ บุญญะฤทธิ์	สัมภาษณ์วันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2544 สถานที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร
นายพิพัฒน์ สุวรรณกิตติ์	สัมภาษณ์วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2543 สถานที่ ร้านสหภัณฑ์เภสัช
นายพิสิฐ อภัสระวิโรจน์	สัมภาษณ์ วันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2542 สถานที่ ร้านหนังสือสัทธา ถ. อาทิตยวงศ์
นายพั้ว จิงเซี่ย	สัมภาษณ์ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2542. สถานที่ บ้านพัก ถ. บรมไตรโลกนาถ
นางไพลิน พุ่มสะอาด	สัมภาษณ์วันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2544 สถานที่ อาคารลิไท
นายลิ้ม กิมหยุ่น	สัมภาษณ์ วันที่ 7-8-9 กันยายน พ.ศ. 2542. สถานที่ สมาคมฮากกา พิษณุโลก
นายลิ้ม ควนหยู	สัมภาษณ์วันที่ 3 – 15 สิงหาคม พ.ศ.2543 สถานที่ ซ.วานิชเฟอร์นิเจอร์
นายลิ้ม เม่นสุก	สัมภาษณ์ วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2543 สถานที่ ร้านขงเจริญ
นายลิ้ม อาเอ็ง	สัมภาษณ์วันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 สถานที่ บ้านพัก บริเวณตลาดเทศบาล 3

นายวนิช วรรณคุณาชัย	สัมภาษณ์วันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2544 สถานที่ โรงเรียนสอนพิมพ์ดีดชัยพร
นายศักดิ์ ภาณุไพศาล	สัมภาษณ์วันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2543 สถานที่ ร้านฮั่วฮงจัน
นายหวัง อู่หมิง (อมร)	สัมภาษณ์ วันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2542. สถานที่ สมาคมจีน พิชญโลก
นายอึ้ง เปงฮุย	สัมภาษณ์ วันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2542. สถานที่ สมาคมจีน พิชญโลก

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามข้าหลวงเทศาภิบาล มณฑล พินธุโลก

1. เจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ (เชย กัลยาณมิตร)	2437 – 2444
2. พระยาภักดีณรงค์ (สิน ไกรฤกษ์)	2445
3. พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร (โพ เนติโพธิ์)	2446 – 2448
4. พระยาชลบุรานุรักษ์ (เจริญ จารุจินดา)	2449
5. พันเอกพระยาเทพาธิบดี (อัม เทพานนท์)	2449
6. เจ้าพระยาสุริยดิษฐ์ (พร จารุจินดา)	2449 – 2464
7. ร้อยเอกพระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร (สุข คิชฌนุตร)	2465 – 2467
8. พระยาเพชรปानी (ถัน รักตประจิตร)	2468 – 2470
9. พระยานครพระราม (สวัสดิ์ มหากายี)	2471 - 2476

ภาคผนวก ข

ทำเนียบนายอำเภอเมืองพิษณุโลก

1. นายศิริ วรรณาก	2474 – 2478
2.ขุนผดุงแดนสวรรค์	2479 – 2480
3.หลวงพิณพลราษฎร์	2480 – 2481
4. นายเทียบ นันทแพทย์	2482 – 2486
5.นายเรวัต เมฆทรงกลด	2486 – 2487
6. นายเขียน โพธิสุวรรณ	2487 – 2490
7. นายเปื้อง บุญเดช	2490 – 2494
8. นายรังสรรค์ รังสิกุล	2495 – 2498
9. นายเจือ อัมพันธ์	2498 – 2501
10.นายดิเรก โสตสถิตย์	2501 – 2502
11.มรว.จำลอง นพวงศ์ ณ อยุธยา	2502 – 2503

ที่มา ขวัณเมือง จันทโรจณี , เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ภาคเหนือตอนล่าง , หน้า 50 – 51.

ภาคผนวก ก

ทำเนียบนายกเทศมนตรี

1. หลวงสุทธีวุฒินฤเบศร์	2476 - 2479
2. ร.อ. แคม เสือวรรณศรี	2479 - 2482
3. นายบุญมี วีระพันธ์	2482 - 2491
4. นายประสิทธิ์ คนตรง	2492 - 2495
5. หลวงนรสุขบริหาร	2495
6. ร.ต.ท. ณรงค์ บุณบูลย์	2495 - 2501
7. นายอรุณ ภักดีประไพ	2501 - 2511
8. นายเสรี ปุญญฤทธิ์	2511 - 2515
9. นายสุชน ชามพูนท	2515 - 2517
10. นายกุศล ศานติธรรม	2517 - 2518
11. นายเสรี ปุญญฤทธิ์	2518 - 2521
12. นายจ่านง ภักดีโต	2521-2523
13. นายวิรัตน์ คลศรีชัย	2523-2526
14. นายสุนทร รักเลี้ยง	2526 - 2527
15. นายสุวรรณ อุบลเจริญ	2527 - 2532
16. นางเพชรพร พงสะบุตร	2533 - 2537
17. นางเปรมฤดี ชามพูนท	2538 – ปัจจุบัน

ที่มา ขวัณเมือง จันทโรจณี บรรณาธิการ, เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติ
ศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง , หน้า 50

ภาคผนวก ง

ลำดับนายกสมาคมจีนพิษณุโลก

สมัยที่	พ.ศ.	ชื่อ นามสกุล
1	2490	นายจิ่งเหงียนจิ่ง
2	2491	นายไฉ่จ้วน แซ่ล้อ
3	2492	นายเลียม เจริญผล
4	2493	นายส่งเสาะ แซ่แผ่
5	2494	นายพกหย่วน แซ่ห่าน
6	2495	นายศักดิ์ชัย ชามพูนท
7	2496	นายหุ่งเกิง แซ่กู
8	2497	นายหย่งคน แซ่เลียม
9	2498	นายหย่งคน แซ่เลียม
10	2499	นายหย่งคน แซ่เลียม
11	2500	นายเข้าโป แซ่เค้
12	2501	นายเท่งจิม แซ่เจีย
13	2502	นายหย่งคน แซ่เลียม
14	2503	นายศักดิ์ชัย ชามพูนท
15	2504	นายศักดิ์ชัย ชามพูนท
16	2505-2506	นายศักดิ์ชัย ชามพูนท
17	2507-2508	นายหย่งคน แซ่เลียม
18	2509-2510	นายดีตี แซ่โจ้ว
19	2511-2512	นายศักดิ์ชัย ชามพูนท
20	2513-2514	นายยังกุน แซ่เล่า
21	2515-2516	นายเลียงฝ่า แซ่โจ้ว

22	2517-2518	นายเลียงผา แซ่โจ้ว
23	2519-2520	นายวิสัน เลิศวิญญู
24	2521-2522	นายศักดิ์ชัย ชามพูนท
25	2523-2524	นายวิสัน เลิศวิญญู
26	2525-2526	นายวิสัน เลิศวิญญู
27	2527-2528	นายวิสัน เลิศวิญญู
28	2529-2530	นายบรรเลง รอบบรรเจิด
29	2531-2532	นายบรรเลง รอบบรรเจิด
30	2533-2534	นายบรรเลง รอบบรรเจิด
31	2535-2536	นายบรรเลง รอบบรรเจิด
32	2537-2538	นายบรรเลง รอบบรรเจิด
33	2539-2540	นายบรรเลง รอบบรรเจิด
34	2541-2542	นายบรรเลง รอบบรรเจิด
35	2543	นายวาณิช ศิริเจริญพันธ์

หมายเหตุ

คณะกรรมการสมัยที่ 1 ถึงสมัยที่ 15 มีกรรมการ 23 คน

คณะกรรมการสมัยที่ 16 ถึงสมัยที่ 28 มีกรรมการ 36 คน

คณะกรรมการสมัยที่ 29 ถึงปัจจุบันมีกรรมการ 45 คน

พ.ศ. 2500 ได้เกิดอัคคีภัยเพลิงไหม้บ้านเรือนเสียหายหมด อาคารของสมาคมจีน

ก็ถูกไฟไหม้หมดเช่นกัน เอกสารอ้างอิงต่างๆ จึงสูญหายไปกับเพลิงไหม้ครั้งนั้น

ส่วนประวัติต่างๆ ได้ข้อมูลมาจาก ท่านผู้อาวุโสหลายท่าน

ผิดพลาดประการใด ขออภัยด้วย

ที่มา : หนังสือที่ระลึกพิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนสันหมื่น จังหวัดพิษณุโลก

วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2543

ภาคผนวก จ

รายนามคณะผู้ร่วมดำเนินการก่อสร้างโรงเรียนเซมิน ในปี พ.ศ. 2464

นายโต๊ะ เ่งเจียบ	(ผู้ก่อตั้งห้างฮั่วฮงจัน)
นายลิ้มเผ่งปอ	(ผู้ก่อตั้งโรงสีไฟชัยกิจ)
นายเตียกำซ้อ	(ผู้ก่อตั้งยะลัง, โรงภาพยนตร์เจริญผล)
ตั้งจิ้นฮวด	(ผู้ก่อตั้งห้างตั้งจิ้นฮวด)
ก๊วยน้ำถ้งหลี	(ผู้ก่อตั้งโรงแรมเอเซีย, โรงแรมสมัณนิม)
นายส่งเอียงชำ	(ผู้ก่อตั้งโรงเหล้าสมัณก่อน)
นายตั้งเอียวค้อ	(ผู้ก่อตั้งโรงน้ำแข็งภาคเหนือ)
อึ้งอู่เฮง	(ผู้ก่อตั้งห้างส่งเสริมไทย)
นายเอียวเต็กเม้ง	(ผู้ทำทองคันตระกูลสรรพานิช)
นายอึ้งฮงเฮง	(ผู้ก่อตั้งห้างศรีพานิช)
ลิ้มซังเฮง	(ห้างลิ้มซังเฮง)
นายโจ้วจือฮุย	(ช่างทองโจ้วซุ่นฮั่ว)
นุ่นฮ่งฮวด	(ห้างนุ่นฮ่งฮวด)
ซุ่นเซ่งหลี	(ห้างซุ่นเซ่งหลี)
ลิ้มเม้งฮวด	(ผู้ก่อตั้งห้างศรีพิณ)
ถ่งฮงหลี	(ผู้ก่อตั้งห้างกีฬากันท์)
นายบู่อู่เซ็ง	(ผู้ก่อตั้งห้างทองบัววนหลี)
โจ้วย่งฮุน	(ห้างโจ้วย่งฮุน)
นายเตียฮกกี	นายกังเล้งเต็ง
นายซิมก๊วยเซ็ง	นายเตียจั้งกี
นายโจ้วเซียม	นายโจ้วจิ้นฮก

กลุ่มผู้นำเหล่านี้ได้ร่วมกับชาวจีนในชุมชนอีกหลายท่าน (ตามหลักฐานที่รวบรวมได้ไม่ค่อยสมบูรณ์) ได้ถือกำเนิดจัดตั้งเป็นคณะกรรมการ ร่วมกันดำเนินการก่อสร้างโรงเรียน

ที่มา หนังสือที่ระลึกพิธีเปิดอาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงเรียนสันหมิน จังหวัดพิษณุโลก
วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2543

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวเกษวดี พุทธภูมิพิทักษ์
วัน เดือน ปีเกิด	4 มิถุนายน 2519
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี พิษณุโลก ปีการศึกษา 2536 สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการโรงแรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2540
ทุนการศึกษา	ทุนการศึกษา กองทุน 400 ปี สมเด็จพระนเรศวรมหาราช 2541 ทุน โครงการส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษเป็นอาจารย์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประจำปี พ.ศ. 2542 ทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (ส.ก.ว.)